

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALouden JA HALLINNON ALA

SUKUPOLVENVAIHDOKSEN TOTEUTTAMISTAPOJEN ESI- SELVITYS PERHEYRITYKSESSÄ

Tapaustutkimus

TEKIJÄ Eveliina Mäkinen

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala			
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Eveliina Mäkinen			
Työn nimi Sukupolvenvaihdon toteuttamistapojen esiselvitys perheyrytyksessä			
Päiväys	30.5.2023	Sivumäärä	39
Toimeksiantaja Kohdeyritys			
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä esiselvitys yleisimmistä sukupolvenvaihdon toteutustavoista kohdeyrityksenä olleelle osakeyhtiömuotoiselle perheyrytykselle. Kohdeyrityksessä sukupolvenvaihdos on edessä muutaman vuoden päästä, joten sukupolvenvaihdon suunnittelu on kohdeyrityksessä ajankohtainen asia. Tehdyn esiselvityksen perusteella oli tarkoitus löytää kohdeyritykselle sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdon toteuttamiseksi. Toteutustapojen vertailussa kiinnitettiin huomiota eri vaihtoehtojen kustannuksiin sukupolvenvaihdokseen osallistuvien henkilöiden osalta, sekä heidän toiveisiinsa ja mielipiteisiinsä sukupolvenvaihdosta koskien. Opinnäytetyön esiselvityksen tavoitteena oli myös yleisesti kertoa yleisimmistä osakeyhtiöissä toteutettavista omistusta koskevan sukupolvenvaihdon toteutustavoista ja niihin sovellettavista sukupolvenvaihdoshuojennuksista yksinkertaistetusti ja tiiviisti.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena. Teoriaosuudessa kuvattu esiselvitys sukupolvenvaihdon toteutustavoista koostettiin aiheesta kertovasta kirjallisuudesta, laeista ja verotuksellisista ohjeista. Tutkimusosan perustana käytettiin haastattelumuodoksi valittua ryhmäkeskustelua ja siitä saatuja tuloksia. Ryhmäkeskusteluun osallistuivat sukupolvenvaihdokseen osallistuvat henkilöt, eli omistaja ja jatkajat, sekä kohdeyrityksen tilintarkastaja, jolla on vuosien kokemus sukupolvenvaihdoksista. Ryhmäkeskustelun teemana olivat esiselvityksessä esitellyt sukupolvenvaihdon toteutustavat, niihin sovellettavat huojennussäännökset sekä lopuksi ennakkoratkaisu.</p> <p>Tehdyn esiselvityksen ja ryhmäkeskustelun tuloksena kohdeyrityksen kannalta sopivimmaksi sukupolvenvaihdon toteutustavaksi valittiin lahja. Tällöin jatkajilla ei ole riskiä osakkeiden kauppahinnan rahoituksen hoitamiseksi, ja lahjasta koituvat lahjaverot jäävät sovellettavien sukupolvenvaihdoshuojennusten ansiosta mataliksi. Sukupolvenvaihdosta koskevan esiselvityksen perusteella selvisi, että sukupolvenvaihdon suunnittelussa tulee huomioida useita asioita samaan aikaan ja suunnitteluun tulee varata riittävästi aikaa. Lisäksi jokainen sukupolvenvaihdos on tapauskohtainen, eikä niiden toteuttamiseksi ole yhtä oikeaa toteutustapaa.</p>			
Avainsanat sukupolvenvaihdos, luopuja, jatkaja, perheyrytyty, yksityinen osakeyhtiö			

Field of Study Social Sciences, Business and Administration	
Degree Programme Degree Programme in Business and Administration	
Author Eveliina Mäkinen	
Title of Thesis A preliminary study of the methods of implementing generational changes in a family business	
Date 30.5.2023	Pages 39
Client Organisation /Partners Company X	
<p>Abstract</p> <p>The aim of the thesis was to make a preliminary study of the most common implementation methods of generational change in limited companies. In the target company, generational change will be a topical issue in a few years, so planning for generational change should be started in time. Based on the preliminary investigation, the aim was to find the most suitable implementation method for the target company in generational change. In the comparison of the implementation methods, attention was paid to the costs of the different alternatives for the owner and successors, as well as their opinions about generational change. The purpose of the thesis was also to introduce the most common implementation methods of generational change in a simplified and concise manner.</p> <p>The thesis was implemented as a qualitative case study. In the theoretical part, the preliminary study of the implementation models of generational change was compiled from the literature on the subject, laws and fiscal guidelines. The basis of the research part was a group discussion and the results obtained from it. The owner of the target company and its successors and the company's auditor, who has years of experience in generational changes, participated in the group discussion. The theme of the group discussion was the implementation methods of generational change and the relief provisions applicable to them.</p> <p>As a result of the pre-examination and group discussion, a gift was chosen as the most suitable way of implementing the generational change for the target company. Several issues must be taken into account when planning generational change. In addition, each generational change is case-specific, and there is no single right way to implement them.</p>	
<p>Keywords</p> <p>generational change, retiring owner, successor, family business, private limited company</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	KESKEISET KÄSITTEET PERHEYRITYSTEN SUKUPOLVENVAIHDOKSISSA	6
3	SUKUPOLVENVAIHDOKSEN YLEISIMMÄT TOTEUTUSTAVAT OSAKEYHTIÖISSÄ.....	7
3.1	Kauppa käypään hintaan	8
3.2	Lahjanmuotoinen kauppa	10
3.2.1	Alihintainen luovutus, 3/4-sääntö.....	10
3.2.2	Alihintainen luovutus, 1/2-sääntö.....	11
3.3	Lahja.....	13
3.3.1	Täyslahja	13
3.3.2	Ennakkoperintö	15
3.3.3	Suosiolahja.....	16
4	SUKUPOLVENVAIHDOSHUOJENNUKSET	17
4.1	Tuloverolaki.....	17
4.2	Perintö- ja lahjaverolaki.....	18
5	ENNAKKORATKAISU	20
6	SELVITYS KOHDEYRITYKSEN SUKUPOLVENVAIHDOKSEN VAIHTOEHDOSTA.....	21
6.1	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	21
6.2	Kohdeyrityksen esittely.....	22
6.3	Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät	22
6.4	Ryhmäkeskustelu	24
6.5	Aineiston analysointi	25
6.6	Ryhmäkeskustelun toteutus ja tulokset.....	26
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja niiden toteutuminen.....	32
7.2	Yhteenveto tuloksista	32
7.3	Johtopäätökset	33
7.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	33
8	POHDINTA.....	36
	LÄHTEET	38

1 JOHDANTO

Taloustutkimuksen teettämän, keväällä 2023 julkaistun Pk-yritysbarometrin mukaan kahden seuraavan vuoden aikana 14 prosenttia pk-yrityksistä suunnittelee omistajanvaihdosta. Valtakunnallisesta omistajanvaihdosbarometristä selviää, että Suomessa arvioidaan olevan noin 74 000 yritystä, joissa yrittäjänä toimii iältään 55–74-vuotias henkilö. Näistä yrittäjistä yli 40 000 suunnittelee toteuttavansa yrityksessään omistajanvaihdoksen seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tästä määrästä 11 000 yrittäjää arvioi yritystoiminnan jatkuvan sukupolvenvaihdoksen kautta. (Pk-Yritysbarometri 2022, 40; Varamäki, Tall, Joensuu-Salo, Viljamaa & Katajavirta 2021, 115.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tehdä opinnäytetyön kohdeyritykselle esiselvitys yleisimmistä osakeyhtiömuotoisten perheyritysten sukupolvenvaihdoksissa käytettävistä toteutustavoista ja niihin sovellettavista huojennussäännöksistä. Kohdeyrityksessä ollaan toteuttamassa sukupolvenvaihdos lähivuosien aikana, kun kohdeyrityksen nykyisen omistajan jälkipolvesta kaksi lasta olisi jatkamassa kohdeyrityksen toimintaa sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Kyseiset jatkajat ovat työskennelleet kohdeyrityksessä jo vuosien ajan ja ottaneet vastuuta sen toiminnasta ja johtamisesta. Opinnäytetyön aihe on siis ajankohtainen niin kohdeyrityksen, kuin monen muun suomalaisen yrityksen kannalta. Opinnäytetyön tutkimusongelmana on löytää tehdyn esiselvityksen perusteella kohdeyritykselle sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Tutkimusongelmasta johdettu tutkimuskysymys on ”Mikä on sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta?”. Toteutustapoja vertaillaan niistä aiheutuvien kustannusten perusteella sekä omistajan ja jatkajien sukupolvenvaihdosta koskevien toiveiden ja mielipiteiden mukaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on myös yleisesti kertoa yksityisten osakeyhtiömuotoisten perheyritysten sukupolvenvaihdoksiin käytettävistä yleisimmistä toteutustavoista ja niihin sovellettavista huojennussäännöksistä tiiviisti ja yksinkertaistetusti, jotta toteutustapojen ominaisuudet tulisivat selkeästi esille. Siten toteutustapojen esittelyssä jätetään käsittelemättä esimerkiksi laskentatavat yrityksen arvonmäärityksestä. Koska opinnäytetyön kohdeyrityksenä on yksityinen osakeyhtiömuotoinen perheyritys, aihe rajataan koskemaan yksityisten osakeyhtiömuotoisten perheyritysten sukupolvenvaihdoksia, joissa kaupan kohteena on yrityksen omistus ja myyjänä luonnollinen henkilö. Myös perintönä toteutettava sukupolvenvaihdos jätetään aiheen ulkopuolelle, koska sukupolvenvaihdos on tarkoitus toteuttaa lähivuosien aikana.

Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Alussa oleva sukupolvenvaihdoksista kertova teoriaosa perustuu aihetta käsittelevään aiempaan tutkimustietoon, lakeihin ja ajantasaisiin verotuksellisiin ohjeisiin. Opinnäytetyössä käytetään haastattelumuotona ryhmäkeskustelua, jossa tavoitteena on keskustella avoimesti sukupolvenvaihdokseen liittyvistä asioista ja löytää asiantuntijan avustuksella sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen niin kohdeyrityksen nykyisen omistajan kuin sen jatkajien kannalta.

2 KESKEISET KÄSITTEET PERHEYRITYSTEN SUKUPOLVENVAIHDOKSISSA

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan muutoksia yrityksen omistussuhteissa. Omistajan elinaikana, tai hänen kuoltuaan, yritys siirretään henkilölle tai henkilöille, jotka jatkavat yrityksen toimintaa. Usein jatkaja on omistajan lapsi tai lähisukulainen. Sukupolvenvaihdosta laajemmin tarkasteltuna sillä voidaan tarkoittaa myös tilannetta, jossa yrittäjä siirtää omistuksen uudelle omistajalle, joka ei kuulu luopujan perheeseen tai lähisukuun. (Immonen & Lindgren 2017, 15; Juusela & Tuominen 2018, 13–14.)

Suomen Yrittäjien sivuilta löytyvän lausunnon (Suomen Yrittäjät, 2008) mukaan perheyrittäjien määrittelyksi Euroopan perheyrittäjien edunvalvontajärjestö GEEF on 27.3.2008 hyväksynyt seuraavan:

Yritys, minkä kokoinen tahansa, on perheyrittäjä, jos

1. Äänivaltaenemmistö on yrityksen perustaneella/perustaneilla luonnollisilla henkilöillä/henkilöillä tai yrityksen osakekannan hankkineella luonnollisella henkilöillä/hankkineilla luonnollisilla henkilöillä tai heidän puolisoillaan, vanhemmillaan, lapsellaan tai lapsen rintaperillisillään.
2. Äänivaltaenemmistö voi olla välillistä tai välitöntä.
3. Vähintään yksi suvun tai perheen edustajista on mukana yrityksen toiminnasta, johdossa tai hallinnossa.
4. Listatut yhtiöt täyttävät perheyrittäjämäärittelyn, mikäli yrityksen perustajalla tai yrityksen (osakekannan) ostaneella henkilöllä tai heidän perheellään tai jälkeläisillään on 25 prosentin osuus yhtiön osakkeiden tuottamasta äänivallasta.

Luovuttajalla, tai luopujalla, tarkoitetaan luovutettavan yrityksen nykyistä omistajaa, joka myy tai luovuttaa yrityksen jatkajalle (Juusela & Tuominen 2018, 29). Jatkajalla, ostajalla tai luovutuksen saajalla, tarkoitetaan henkilöä, joka jatkaa yritystoimintaa omistajanvaihdoksen jälkeen. Usein henkilö on luopujan perheenjäsen tai lähisukulainen. Sukupolvenvaihdoksessa jatkaja sitoutuu yritystoimintaan ennalta määräytyksi vähimmäisajaksi. On suositeltavaa, että jatkaja olisi mukana yritystoiminnassa jo ennen yrityksen omistajanvaihdosta perehtyen muun muassa yrityksen toimintaan, päätöksentekoon ja johtamiseen. (Immonen & Lindgren 2017, 15–17.)

Yksityinen osakeyhtiö on yritys, jonka arvopapereita ei saa ottaa julkisen kaupankäynnin kohteeksi. Osakeyhtiö syntyy rekisteröimisellä ollen siten osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö. Osakkeenomistajat eivät vastaa yhtiön velvoitteista henkilökohtaisesti. Ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä, osakeyhtiön tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajilleen. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 1§, 2§, 5§.)

3 SUKUPOLVENVAIHDOKSEN YLEISIMMÄT TOTEUTUSTAVAT OSAKEYHTIÖISSÄ

Tilastokeskuksen ennakkollisten tietojen mukaan suomalaisissa yrityksissä toteutettiin 3 750 omistajanvaihdosta ja 536 sukupolvenvaihdosta vuonna 2020. Verrattuna vuoteen 2019, luku pieneni 148 sukupolvenvaihdoksella. Kun sukupolvenvaihdoksen kohteena olevia yrityksiä tarkastellaan yrityksen iän mukaan, huomataan niiden olevan vanhempia verrattuna osakekaupan kohteena oleviin yrityksiin. Tarkasteltaessa sukupolvenvaihdoksia yrityksen koon mukaan voidaan havaita, että lähes kolme neljäsosaa sukupolvenvaihdoksista toteutettiin mikroyrityksissä, jotka työllistävät alle 10 henkilötyövuotta. Pienissä, 10–49 henkilötyövuotta työllistävissä yrityksissä, toteutettiin 119 sukupolvenvaihdosta ja suurissa tai keskisuurissa yrityksissä toteutettiin 22 sukupolvenvaihdosta. Eniten sukupolvenvaihdoksia toteutettiin kaupan, teollisuuden ja rakentamisen toimialoilla. (Tilastokeskus 2020.)

Perheyriykselle sukupolvenvaihdos on samaan aikaan haaste sekä mahdollisuus uudistumiseen. Siinä yhdistyvät perheeseen, omistajuuteen ja yritystoimintaan liittyvät muutokset. Sukupolvenvaihdoksiin liittyy oikeudellisten tekijöiden, kuten lakien ja verotuksellisten ohjeiden, lisäksi paljon myös henkisiä jännitteitä. Esimerkiksi omistajalle voi olla vaikeaa luopua yrityksestään ja jatkajalle hankaluuksia saattaa aiheuttaa yrityksen vetovastuun ottaminen. Jokainen sukupolvenvaihdos on erilainen ja tapauskohtainen, joten menettelyjä ja niiden ajoitusta koskevat ratkaisut tulee tehdä yrityksen ja vallitsevien olosuhteiden mukaan. Siten sukupolvenvaihdoksiin ei ole olemassa patenttiratkaisua, ja sukupolvenvaihdosprosessissa on kannattavaa käyttää ammattilaisen apua. (Elo-Pärssinen & Heinonen 2019, 147; Immonen & Lindgren 2017, 16–20.)

Giarmarco (2018, 1) kirjoittaa raportissaan *The three levels of family business succession planning*, että perheyriyten omistajien suurimpia huolenaiheita on, kuinka yritystoiminta siirretään onnistuneesti seuraavalle sukupolvelle. Raportissa todetaan, että arvioiden mukaan yli 70 prosenttia perheyriyksistä ei selviä omistajanvaihdoksesta ensimmäisen ja toisen sukupolven välillä. Cesaroni ja Sentuti (2017) taas kertovat, että arvioiden mukaan vuosittain 150 000 yritystä lopettaa toimintansa yritystoiminnan siirtämiseen liittyvien vaikeuksien takia. Pääosin kyseiset yritykset ovat pieniä ja keskisuuria perheyriyksiä. Immosen ja Lindgrenin (2017, 17–18) mukaan sukupolvenvaihdoksessa onnistuakseen sen suunnittelu yrityksissä olisi hyvä aloittaa 3–5 vuotta ennen varsinaisten ratkaisujen tekoa.

Sukupolvenvaihdokseen ja sen suunnitteluun liittyy monia tekijöitä, jotka on otettava huomioon samanaikaisesti halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Tavoitteiden asettamisessa on hyvä muistaa, että veroseuraamusten täydellistä minimoimista tärkeämpää voi olla varmistaa käytännön toimien sujuvuus. Toki veroseuraamukset tulee tutkia ja huomioida, mutta luopumismuodon valintaa ei kannata tehdä pelkästään niiden perusteella. (Lakari 2021, 15–16.)

Luopumismuotoa valitessa luopuvan yrittäjän on alkuun mietittävä luovutuksen vastikkeellisuutta. Mikäli yritystoiminnalle on tiedossa jatkaja ja luopuva yrittäjä tarvitsee tai haluaa rahaa yrityksensä myymisestä, on kaupan oltava ainakin osittain vastikkeellinen. Kaupan voi toteuttaa myös alennuksella tai lahjoittaa ilman vastiketta. Myyjän tulee kuitenkin huomioida myös jatkajan tavoitteet luovutusmuotoa valitessaan. Jatkajan kannalta olennaisessa osassa on luovutuksen rahoitus, sillä hänen tulee pystyä rahoittamaan yrityksen kauppahinta tai ainakin kaupasta koituvat lahjaverot. Valittu

toteutustapa vaikuttaa molempien osapuolten verokohteluun. Sopivan ostajan puuttuessa yritys voidaan myös purkaa, mikäli yrittäjä haluaa lopettaa yritystoimintansa. (Lakari 2021, 15–16; Juusela & Tuominen 2018, 29–30.)

Sukupolvenvaihdossuunnitelmissa olisi hyvä huomioida myös luopumisen aikataulu ja luopujan johdolla tehtävä uuden yrittäjän alkuun opastaminen siitä maksettavine korvauksineen ja verokysymyksineen. Jos luopuvalle yrittäjälle ei makseta palkkaa ajalta, jona hän työskentelee yrityksessä vielä yrityskauppojen jälkeen, veroviranomaiset voivat olettaa palkkaa vastaavaan korvauksen huomioitaneen kauppahinnassa. Tällöin korvaus voitaisiin katsoa kertyvän myyjälle ansiotulon sijasta pääomatulona. Lisäksi jatkajan on maksettava luopuvalle yrittäjälle yrityskaupassa sovittu vastike osakkeiden luovuttamisesta. Mikäli jatkaja maksaa kauppahinnan luopuvalle yrittäjälle velkana, velkaa on lyhennettävä maksuaikataulussa sovittulla tavalla. (Lakari 2021, 15–16; Juusela & Tuominen 2018, 88.)

On myös olemassa useita yhdistelmävaihtoehtoja, joissa yritystä ja sen varallisuutta muotoillaan sopivammaksi omistajavaihdoksen kannalta. Kyseiset toimenpiteet tulee suunnitella kokonaisuutena, sillä yleensä ne liittyvät toisiinsa vaiheittaisena sarjana. Myös verotuksessa yhdistelmävaihtoehtoja arvioidaan kokonaisuutena. (Immonen & Lindgren 2017, 19.) Yhdistelmävaihtoehtoja ei kuitenkaan tässä opinnäytetyössä käsitellä enempää, vaan seuraavissa alaluvuissa perehdytään yleisimpiin osakeyhtiömuotoisten yritysten sukupolvenvaihdoksen toteutustapoihin, jotka Juuselan ja Tuomisen (2018, 29) mukaan ovat:

- Kauppa käypään hintaan
- Lahjanmuotoinen kauppa eri toteutustapoineen
- Lahja

3.1 Kauppa käypään hintaan

Kun kaupan kohteena on osakeyhtiömuotoisen yrityksen omistuskauppa, kauppaa käydään kyseisen osakeyhtiön osakkeista, jolloin myyjänä on osakkeiden omistaja. Osakekauppa tapahtuu myyjän ja ostajan välisenä liiketoimena, joten sillä ei ole kaupan kohteena olevaan yritykseen vaikuttavia välittämiä veroseuraamuksia. Yrityskauppa on vastikkeellinen luovutus, jossa vastike yleensä on rahaa. Jossain tapauksissa vastike voi olla myös muuta rahanarvoista omaisuutta, jolloin kyseessä on vaihtokauppa. Yrityksen voi myydä kokonaan tai osissa. Yritys myydään yleensä käyvän arvon mukaan silloin, kun ostaja on ulkopuolinen henkilö eikä kuulu myyjän lähipiiriin. (Immonen & Lindgren 2017, 38–39; Juusela & Tuominen 2018, 41; Lakari 2021, 9.)

Osakeyhtiössä osakkeenomistaja voi osakkeiden vaihdannan vapautteen perustuen luovuttaa osakkeensa haluamalleen ostajalle haluamillaan kaupan ehdoilla. Kyseistä oikeutta on kuitenkin voitu rajoittaa yhtiöjärjestyksessä tai omistajien välisellä osakassopimuksella, joten ennen luovutusta kyseiset asiat kannattaa tarkistaa, sekä huomioida mahdollinen lunastus- tai suostumuslauseke. Mikäli rajoituksista on sovittu, yhtiöjärjestyksessä sovittu määräys koskee kaikkia osakkeenomistajia kuin myös kolmansia henkilöitä, kun taas osakassopimus koskee vain sopimuksen osapuolia. Yhtiöjärjestykseen ei voida ottaa muita luovutusta rajoittavia määräyksiä. (Immonen & Lindgren 2017, 38–39.)

Vaikutukset myyjälle

Myyjälle koituvat veroseuraamukset lasketaan hänen yrityskaupasta ansaitsemastaan myynti- eli luovutusvoitosta. Luovutusvoitto saadaan vähentämällä kohteen myyntihinnasta sen hankintameno. (Lakari 2021, 18.) Luovutuksen kohteena olevan yrityksen osakkeiden luovutuksessa sovelletaan yleensä tuloverolain luovutusvoittoverotuksen säännöksiä, kun osakkeiden tai yrityksen omistajana on luonnollinen henkilö. Tuloverolain mukaan luovutusvoitto lasketaan vähentämällä sovitusta myyntihinnasta myydyn kohteen hankintamenon poistamatta olevan osan ja voiton hankkimiseen vaikuttavien menojen yhteismäärä. Voiton hankkimisesta johtuvia menoja ovat osakehankintaan liittyvät sivukustannukset. Jos osakkeet on saatu aikanaan vastikkeettomasti, silloin hankintamenoksi määritellään perintö- ja lahjaverotuksessa vahvistettu määrä. (Juusela & Tuominen 2018, 31; Tuloverolaki 1535/1992, 46 §).

Hankintamenona voidaan käyttää todellista hankintamenoa, jolloin hankintameno vähennetään kohteen myyntihinnasta kuluineen ja perusparannusmenoineen, joita ovat esimerkiksi yritykseen tehdyt lisäsjoitukset. Hankintamenon laskemiseen voidaan käyttää myös hankintameno-olettamaa, joka lasketaan prosenttiosuutena myyntihinnasta seuraavasti:

- hankintameno-olettamaprosentti on 20, mikäli myytävä kohde on omistettu alle 10 vuotta ennen kaupantekohetkeä
- hankintameno-olettamaprosentti on 40, mikäli myytävä kohde on omistettu yli 10 vuotta ennen kaupantekohetkeä. (Lakari 2021, 19.)

Hankintamenon lisäksi hankintameno-olettaman oletetaan sisältävän myös omaisuuden perusparannusmenot ja voiton hankkimisesta aiheutuneet kulut, eli niitä ei erikseen lisätä hankintameno-olettamaan. Hankintameno-olettaman soveltamisessa on tiettyjä rajoituksia, sillä sitä voivat käyttää vain luonnolliset henkilöt ja kuolinpesät ja vain siinä tapauksessa, että luovutusvoitto verotetaan tuloverolain mukaan. Vertailun vuoksi kannattaa tehdä molemmat laskelmat, koska verotus tulee toimittaa verovelvolliselle edullisemman vaihtoehdon mukaan. (Lakari 2021, 19–20.)

Myyjän saaman luovutusvoiton katsotaan olevan pääomatuloa, jota verotetaan progressiivisesti. Tällöin pääomatuloista 30 000 euroon saakka määrätään maksettavaksi 30 prosenttia veroa. Jos pääomatuloja on verovuoden aikana yli 30 000 euroa, ylittävästä osasta veroa tulee maksaa 34 prosenttia pääomatulon korotetun tuloveroprosentin mukaisesti. (Immonen & Lindgren 2017, 57.) Myyjän on hyvä huomioida luovutusvoittojen etupainotteinen verotustapa, varsinkin jos kaupalle on sovittu maksuaikaa. Luovutusvoitot katsotaan ja verotetaan sen verovuoden tuloina, jolloin kaupat on tehty, vaikka kauppahinta maksettaisiin myyjälle vasta myöhemmin. Tästä syystä veroseuraamuksista selvittääkseen myyjän kannattaa vaatia edes osa kauppahinnasta heti maksettavaksi. (Lakari 2021, 20.) Luovutusvoitto voi kuitenkin olla verovapaa niissä sukupolvenvaihdoksissa, joissa voidaan soveltaa sukupolvenvaihdoshuojennuksia (Lakari 2021, 10). Sukupolvenvaihdoshuojennuksista kerrotaan myöhemmin lisää omassa luvussa.

Vaikutukset ostajalle

Osakkeiden hankintamenoksi ostajan verotuksessa katsotaan yrityskaupasta sovittu kauppahinta. Kun kaupan kohteena on osakeyhtiö, ostaja on velvollinen maksamaan varainsiirtoveroa, koska kyse

on arvopapereiden vastikkeellisesta luovutuksesta. Varainsiirtovero on yleensä 1,6 prosenttia kauppahinnasta ja sen tulee olla maksettuna kahden kuukauden kuluessa kauppakirjojen allekirjoittamisesta. Muita kauppaan liittyviä välittömiä sivukustannuksia ovat esimerkiksi kustannukset, jotka ovat aiheutuneet myytävän kohteen tutkimisesta. Tällaisia ovat esimerkiksi due diligence -kustannukset, joilla tarkoitetaan ennakkoselvitystä kaupan kohteen sisällöstä, sekä sellaiset asiantuntijakustannukset, jotka liittyvät välittömästi osakkeiden hankintaan. Jos yrityskauppaa varten on otettu velkaa, otetun velan korot ovat yleensä vähennyskelpoisia ostajan verotuksessa. (Lakari 2021, 23; Juusela & Tuominen 2018, 39–40.)

Ostaja voi myös perustaa yrityskaupan toteuttaakseen uuden yhtiön, niin kutsutun holding-yhtiön, jonka nimiin osakkeet ja mahdollinen velkarahoitus hankitaan. Tavoitteena silloin on kauppahintavellan rahoittaminen ostetun yhtiön liiketoiminnan tuloilla. Tällöin korot voidaan vähentää kohdeyrityksen veronalaisesta tulosta, eikä ostajan tarvitse ottaa velkaa henkilökohtaisesti. Kyseinen korkojen verotehokas hyödyntäminen kuitenkin edellyttää kohdeyrityksen fuusioimista tai purkamista hankintayhtiöön. Toinen vaihtoehto edellisen lisäksi on järjestää hankinta- ja kohdeyhtiön liiketoiminta konsernimuotoiseksi, jolloin hankintayhtiö toimii emoyhtiönä saaden vähennyskelpoisia konserniavustuksia kohdeyhtiöltä. (Juusela & Tuominen 2018, 39–40; Immonen & Lindgren 2017, 88.)

3.2 Lahjanmuotoinen kauppa

Lahjanluontoisella kaupalla tarkoitetaan nimensä mukaisesti kaupan ja lahjan yhdistelmää, jossa myyjä antaa käyvän arvon mukaisesta kauppahinnasta alennusta ostajan hyväksi. Toteutustapaa käytetään yleensä silloin, kun yrityksen jatkaja on myyjän lähipiiriin kuuluva henkilö. Lahjanmuotoisessa kaupassa kauppa toteutetaan alihintaisella luovutuksella, jolloin se koostuu ikään kuin kahdesta osasta:

- vastikkeellisesta osasta, eli kauppahinnasta ja
- vastikkeettomasta osasta, eli lahjan osuudesta.

Lahjanmuotoisessa kaupassa varainsiirtoveroa maksetaan kaupan vastikkeellisesta osasta. Verotuksellisesti katsottuna alennuksen määrän ollessa 25 prosenttia tai enemmän, kauppa voidaan pitää lahjanmuotoisena kauppana. Suomen verojärjestelmässä yleisenä lähtökohtana pidetään käyvän arvon periaatetta, eli omaisuuden arvostamista sen todelliseen markkina-arvoon. Verolainsäädännöstä kuitenkin löytyy muutamia poikkeussäännöksiä, jotka mahdollistavat varallisuuserien arvostamisen verotuksessa alle niiden käyvän arvon. (Immonen & Lindgren 2017, 216; Lakari 2021, 9–13; Juusela & Tuominen 2018, 59–60.) Seuraavissa alaluvuissa käsitellään kyseisiä säännöksiä.

3.2.1 Alihintainen luovutus, 3/4-sääntö

Perintö- ja lahjaverolain (378/1940, 18.3 §) mukaan ”Kun kauppa- tai vaihtosopimuksen ehdoista selviää, että sovittu vastike on enintään kolme neljännestä käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero lahjaksi”. Jos siis yrityksen jatkaja, eli luovutuksensaaja, maksaa käyvästä hinnasta vastiketta enemmän kuin 75 prosenttia, alihintaa ei katsota yrityksen jatkajan saamana lahjana eikä hän ole velvollinen suorittamaan lahjaveroa. Kyseistä 3/4-säännöstä voidaan soveltaa riippumatta siitä, käytetäänkö luovutuksessa sukupolvenvaihdoshuojennuksia, eikä sen käyttöön liity erityisedellytyksiä esimerkiksi omaisuuden luonnetta kohtaan. Käytännössä säännöksen

soveltamiseen riittää, että kohteena olevan omaisuuden käypä arvo kyetään ilmoittamaan riittävällä tarkkuudella. Alihintaista luovutusta sukupolvenvaihdoksissa kannattaa harkita esimerkiksi silloin, kun lahjoituksiin ei voida soveltaa lahjoituksen verohuojennusta. (Juusela & Tuominen 2018, 72.)

Vaikutukset luopujalle

Luopujan, eli myyjän, verotuksessa alihintaisessa luovutuksessa sovelletaan tuloverolain erityissäännöstä. Kyseisen säännöksen (Tuloverolaki 47.5 §) mukaan:

Jos omaisuus on luovutettu käypää arvoa alempaan hintaan siten, että kysymys on perintö- ja lahjaverolain 18 §:n 3 momentissa tarkoitettusta lahjanluonteisesta kaupasta, luovutus jaetaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteen perusteella vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan. Vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi katsotaan siihen kohdistuva osa omaisuuden hankintamenoista.

Jotta kyseistä säännöstä voidaan noudattaa, luovutushinta voi olla enintään 75 prosenttia omaisuuden käyvästä arvosta. Säännöstä sovellettaessa luovutus siis jaetaan vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan, jolloin vastikkeellisesta osasta voidaan vähentää vain siihen kohdistuva hankintameno. Luovutushinnan ollessa enemmän kuin 75 prosenttia, luopujaa verotetaan tuloverolain 46 §:n mukaisesti, kuten edellä kauppa käypään hintaan- toteutustavan kohdalla. (Juusela & Tuominen 2018, 72–73.)

Vaikutukset jatkajalle

Jatkajan verotus riippuu maksetun vastikkeen suuruudesta. Jos jatkaja maksaa vastiketta enemmän kuin 3/4 omaisuuden käyvästä arvosta, hänen tuloverotuksessaan hankintamenoksi katsotaan kaupassa käytetty todellinen hinta. Jatkajalle ei siis synny veronalaista lahjaa eikä hän siten ole velvollinen suorittamaan lahjaveroa, kun maksettu vastike on vähintään 75 prosenttia käyvästä hinnasta. (Juusela & Tuominen 2018, 76; Immonen & Lindgren 2017, 221.)

Jos jatkaja maksaa vastiketta enintään 3/4 omaisuuden käyvästä arvosta, voidaan soveltaa edellä mainittua perintö- ja lahjaverolain 18.3 §. Tällöin hankintameno yhteismäärä koostuu maksetusta vastikkeesta ja lahjaksi katsotusta vastikkeettomasta osuudesta, jolloin käytännössä hankintamenoksi muodostuu omaisuuden lahjaverotuksessa vahvistettu käypä arvo. Eli jos jatkaja maksaa vastiketta enintään 75 prosenttia käyvästä arvosta, hänelle tulee maksettavakseen lahjavero. Lahjaveroa voidaan kuitenkin huojentaa osittain tai kokonaan tiettyjen sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevien ehtojen soveltuessa. (Juusela & Tuominen 2018, 76–77; Immonen & Lindgren 2017, 221.) Jatkajan tulee maksaa varainsiirtovero normaalisti myös lahjanmuotoisessa kaupassa. Silloin varainsiirtovero lasketaan todellisesta, eli tässä tapauksessa alihintaisesta luovutushinnasta. (Juusela & Tuominen 2018, 77.)

3.2.2 Alihintainen luovutus, 1/2-sääntö

Perintö- ja lahjaverolain 55.5 § käsittelee huojennussäännöstä, jonka mukaan yrityksen tai sen osaan kohdistuva lahjavero jätetään verovelvollisen pyynnöstä maksuunpanematta, jos luovutuk-

sesta sovittu vastike on enemmän kuin 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. Kyseisen säädöksen soveltaminen vaatii, että seuraavat perintö- ja lahjaverolain 55.1 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät:

- veronalaiseen lahjaan sisältyy yritys tai sen osa
- verovelvollinen jatkaa lahjana saaduilla varoilla yritystoiminnan harjoittamista lahjana saadussa yrityksessä
- yrityksestä määrätyn lahjaveron suhteellinen osa on suurempi kuin 850 euroa.

(Perintö- ja lahjaverolaki 55.1 §, 55.5 §.)

Kyseistä säännöstä voidaan soveltaa sukupolvenvaihdoksissa, joissa maksettu vastike on enemmän kuin 50 prosenttia mutta vähemmän kuin 75 prosenttia käyvästä arvosta. Käypä arvo on monesti tulkinvarainen asia, joten hinnoitteluun kannattaa jättää riittävästi turvamarginaalia, sillä jos arvoksi määritetään tasan puolet käyvästä arvosta, huojennussäännöstä ei voida soveltaa. (Immonen & Lindgren 2017, 220.)

Vaikutukset luopujalle

Kuten edellä 3/4-osaa säännön tapauksessa, tuloverolaissa olevaa 47.5 § voidaan soveltaa vain perintö- ja lahjaverolain 18.3 §:n lahjanmuotoiseen kauppaan. Silloin luovutushinta voi olla enintään 75 prosenttia omaisuuden käyvästä arvosta ja luovutus jaetaan vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan, josta saadaan vähentää vain siihen kohdistuva hankintameno. (Juusela & Tuominen 2018, 79).

Luopujalle alihintainen luovutus on monesti verovapaa perustuen tuloverolain 48.1 §:n kohdan 3 huojennussäännökseen, koska yleensä edellä mainittujen perintö- ja lahjaverolakiin liittyvien huojennusten täytyessä täyttyvät myös tuloverolaissa säädetty edellytykset (Juusela & Tuominen 2018, 79). Alla luetelluista tuloverolain 48.1 §:ssä mainituista ehdoista kaikkien kolmen on täyttyttävä verovapauden saamiseksi:

- Verovelvollisen luovuttamat yhteisön osakkeet tai osuudet oikeuttavat vähintään kymmenen prosentin omistusosuuteen kyseisessä yhtiössä
- Omaisuus on ollut yhteenlaskettuna vähintään kymmenen vuoden ajan luovuttajan omistuksessa, taikka henkilön, jolta luovuttaja sai omaisuuden vastikkeettomasti
- Ostajana on luopujan lapsi tai muu rintaperillinen tai sisar, veli, sisar- tai velipuoli. Kyseiset henkilöt voivat olla ostajina yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa. (Verohallinto 2020.)

Maksetun vastikkeen ollessa yli 50 prosenttia mutta alle 75 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta, ja perintö- ja lahjaverolain 55.5 §:n ja tuloverolain 48.1 §:n kohdan 3 täytyessä, on luovutuksesta saatu voitto verovapaa luopujan tuloverotuksessa (Immonen & Lindgren 2017, 220–221).

Vaikutukset jatkajalle

Jatkajan on mahdollista saada täysi huojennus lahjaverosta, kun maksettu vastike on yli 50 prosenttia mutta alle 75 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta. Kun vastiketta on maksettu yli 1/2 käyvästä arvosta, jatkajan tuloverotuksessa omaisuuden hankintameno koostuu kaupan todellisesta hinnasta

sekä lahjaksi katsotun osan yhteismäärästä huolimatta siitä, onko jatkajan osalta sovellettu perintö- ja lahjaverolain kokonaishuojennusta vai ei. Hankintamenoon lisätään mahdollisesti myös vastikkeellisesta osasta laskettu varainsiirtovero. Mikäli perintö- ja lahjaverotuksessa osa verosta on jätetty maksuunpanematta soveltaen perintö- ja lahjaverolain 55 §, luovutusvoittoa laskettaessa omaisuuden hankintamenoa voidaan käyttää verotusarvoa, jossa ei huomioida myönnettyä huojennusta. (Immonen & Lindgren 2017, 221; Juusela & Tuominen 2018, 80–81.)

Kun vastiketta maksetaan käyvästä arvosta tasan puolet tai vähemmän, ei jatkajan lahjaveroa voida huojentaa kokonaan. Lahjaveron voi kuitenkin huojentaa osittain perintö- ja lahjaverolain 55 §:n soveltuaessa. Tällöin huojennus lasketaan kauppahinnaksi sovitun käyvän arvon alittavalle suhteelliselle osalle. Kauppahinnan ollessa esimerkiksi 30 prosenttia käyvästä arvosta, koko yritysvarallisuuden vertailuarvoon suhteutettuna lahjan huojennettu osuus on 70 prosenttia. Tilanteissa, joissa edellä mainittua 55 § ei voida soveltaa, jatkaja on velvollinen maksamaan lahjaveroa vastikkeettomalta osalta. (Juusela & Tuominen 2018, 241–242, 78–81.)

Jatkajan verotuksen kannalta omaisuuden hankintameno on merkitystä, mikäli hän tulevaisuudessa luovuttaa kyseistä omaisuutta edelleen. Jos jatkaja on maksanut luovutuksesta vastiketta enintään 3/4 käyvästä hinnasta, on hankintameno määritettävä erikseen kauppaja- ja lahjaosuudelle niiden ominaisuuksien suhteessa. Tuloverolain 47.1 §:n mukaan perintö- ja lahjaverotuksessa käytetty verotusarvo katsotaan vastikkeetta saadun omaisuuden hankintamenoiksi. (Juusela & Tuominen 2018, 80.)

3.3 Lahja

Omaisuudesta, joka saadaan lahjana, perintönä tai testamentilla, suoritetaan valtiolle veroa perintö- ja lahjaverolain säädösten mukaisesti. Kyseisten erien verottamisessa on kyse varallisuuden vastikkeettoman lisäyksen verotuksesta. Koska lahjat ja perinnöt lisäävät saajan veronmaksukykyä, on niiden katsottu soveltuvan verotuksen kohteeksi. (Juusela & Tuominen 2018, 133.)

Kun sukupolvenvaihdoksessa yrityksen omistaja antaa omaisuuden jatkajalle lahjana, järjestelyssä tarvittava kokonaisrahoituksen määrä vähenee huomattavasti. Vastikkeettomissa luovutuksissa, eli lahjoissa, verorasitus kohdistuu luovutuksen- eli lahjansaajaan. Sukupolvenvaihdoksissa voi verokustannusten ja rahoituksen lisäksi tulla huomioitavaksi perillisten yhdenvertainen kohtelu. (Juusela & Tuominen 2018, 15–17.)

3.3.1 Täyslahja

Lakari & Engblom (2016, 12–13) määrittelevät lahjan yksipuoliseksi oikeustoimeksi, jossa omaisuuden omistusoikeus siirretään saajalle ilman vastiketta, antajan vapaaehtoisella luovutuksella. Lahjalle ominaista on, että se vähentää lahjanantajan varallisuutta lisäten saajan varallisuutta. Kun lahjansaaja saa yrityksen omistusoikeuden lahjaksi, hän ei maksa siitä vastiketta, joten kauppaan ei sovelleta kaupan vastuuperusteita, kuten vahingonkorvauksen vaatimista. Kun lahjansaaja on saanut luvattun omaisuuden, kuten osakkeet, katsotaan omaisuuden lahjoitus täyttyneeksi ja hänellä alkaa velvollisuus suorittaa lahjaveroa.

Perintö- ja lahjaveron määräytymisen perusteena on omaisuuden arvo verovelvollisuuden alkaessa, jolloin omaisuuden arvo määrätään lahjoitushetken käyvän arvon mukaan. Käyvällä arvolla tarkoitetaan sitä luovutushintaa, jolla omaisuus olisi todennäköisesti luovutettu toisistaan riippumattomien osapuolten välillä. (Immonen & Lindgren 2017, 145–147; Verohallinto 2020.)

Vaikutukset luopujalle

Kun luopuja antaa yrityksen lahjaksi, hän luopuu yrityksestä vastikkeetta, jolloin hänelle ei tule yrityksen lahjoittamisesta luovutusvoittoa. Koska luopuja ei saa yrityksensä lahjoittamisesta rahaa, hänelle ei koidu myöskään veroseuraamuksia. Vastikkeettomissa luovutuksissa veroseuraamukset kohdistuvat lahjansaajaan lahjaveron muodossa. (Lakari 2021, 12.)

Vaikutukset jatkajalle

Lahjansaajan saadessa osakkeita useammalta eri osakkaalta, kyseiset saannit katsotaan verotuksessa erillisiksi lahjoiksi. Yrityksen käyvän arvon ollessa alle 5 000 euroa, lahjansaajan ei tarvitse maksaa lahjaveroa. (Perintö- ja lahjaverolaki 20.3 §; 19a §.) Mikäli sukupolvenvaihdos toteutetaan osissa, on tarpeellista huomioida perintö- ja lahjaverolain 20.2 §:n kumulointisäännös. Jos lahjansaaja on saanut samalta antajalta yhden tai useamman verotettavan lahjan kolmen vuoden kuluessa ennen verovelvollisuuden alkamista, kyseiset lahjat on veroa määrätessä otettava lukuun. Verosta tulee kuitenkin vähentää lahjoista aiemmin suoritettu lahjavero. (Immonen & Lindgren 2017, 151.) Varainsiirtoverolain (931/1996) 4 §:n mukaan luovutuksensaaja ei ole velvollinen suorittamaan varainsiirtoveroa kiinteistön saannosta tai sen osasta, joka perustuu lahjaan. Samaisen lain 15 §:ssä sanotaan, että arvopaperin luovutuksessa sovelletaan edellä mainittua 4 §:n säädöstä koskien kiinteistöjen saantia lahjana. Siten luovutuksensaaja ei ole velvollinen maksamaan varainsiirtoveroa lahjaksi saamastaan osakeyhtiömuotoisesta yrityksestä.

Lahjaveron määrää laskettaessa verotettavan lahjan arvo vahvistetaan täysiin satoihin euroihin niin, että ylimenevät eurot jätetään laskuissa huomioimatta. Luovutuksensaajan lahjaveroseuraamuksiin vaikuttaa suuresti myös se, kenelle ja kuinka monelle henkilölle lahjoituksia tehdään. Mikäli omaisuutta lahjoitetaan yhteisesti kahdelle tai useammalle henkilölle, verotuksessa sovelletaan silloin perintö- ja lahjaverolain 15 §, jolloin kyseisten henkilöiden ollessa erilaisissa sukulaisuussuhteissa lahjanantajaan nähden, lahjavero määrätään kaukaisinta sukua olevan henkilön mukaan. Jos lahjansaajana on aviopari, saatu omaisuus verotetaan lahjanantajaan nähden läheisempää sukua olevan henkilön mukaan. (Juusela & Tuominen 2018, 140–141; Perintö- ja lahjaverolaki 15 §.) Maksettava lahjavero määräytyy lahjan verotettavan arvon ja lahjansaajan veroluokan mukaan. Lahjaveron veroluokat ovat seuraavat:

TAULUKKO 1. Ensimmäinen lahjaveroluokka (Perintö- ja lahjaverolaki 19a §).

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
5 000–25 000	100	8
25 000–55 000	1 700	10
55 000–200 000	4 700	12
200 000–1 000 000	22 100	15
1 000 000 -	142 100	17

Taulukossa yksi kuvattuun ensimmäiseen lahjaveroluokkaan kuuluvat lahjanantajan perillinen tai ottolapsi suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa, aviopuoliso ja aviopuolison perillinen alenevassa polvessa. Ensimmäiseen lahjaveroluokkaan kuuluu myös lahjanantajan kihlakumppani tai avopuoliso, mikäli avopuolisot ovat verovuonna eläneet avioliitonomaisissa olosuhteissa samassa taloudessa, ovat aikaisemmin olleet keskenään avioliitossa, tai heillä on tai on ollut yhteinen lapsi. (Verohallinto 2020; Tuloverolaki 7 §.)

TAULUKKO 2. Toinen lahjaveroluokka (Perintö- ja lahjaverolaki 19a §).

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
5 000–25 000	100	19
25 000–55 000	3 900	25
55 000–200 000	11 400	29
200 000–1 000 000	53 450	31
1 000 000 -	301 450	33

Toiseen lahjaveroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat, kuten lahjanantajan sisarukset. Kun lahjansaajana on osakeyhtiö, verotus toteutetaan toisen lahjaveroluokan mukaan. (Verohallinto 2020.) Kuten taululoista huomaa, ero ensimmäisen ja toisen lahjaveroluokan välillä on huomattava, sillä lähisukulainen maksaa veroa korkeimmillaan 17 prosenttia lahjan arvosta, kun taas toiseen lahjaveroluokkaan kuuluvan henkilön verotus alkaa 19 prosentista.

3.3.2 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö on lahja, vaikka sitä nimensä perusteella voisi luulla omaksi saantotyyppikseen. Ennakkoperinnössä lahjanantaja antaa saajalle eläessään lahjan, jota voidaan pitää perinnön ennakkona. Tarkoituksena on, että perilliset saatetaan samanlaiseen asemaan riippumatta siitä, saavatko he osuutensa perinnöstä perinnönjättäjän eläessä vai tämän kuoltua. Ennakkoperintö verotetaan lahjana ja se arvostetaan lahjoitushetken arvoon. (Lakari & Engblom 2016, 14–16; Immonen & Lindgren 2017, 107.)

Perintökaaren mukaan perintöä jaettaessa ennakkoperintö huomioidaan siten, että perintöosuuksien suuruuden määrittämistä varten ennakkoperinnön arvo lisätään pesän säästöön ennen perinnönjakoa. Mikäli ennakkoperintöä ei voida vähentää saajan perintöosasta kokonaan, siitä vähennetään niin suuri osa kuin on mahdollista. Ennakkoperinnön arvioitiin vaikuttaa lahjansaajan ja -antajan sukulaisuussuhde. Perintökaari sisältää oletettaman ennakkoperinnöstä rintaperillisen osalta, jonka mukaan lahja katsotaan ennakkoperinnöksi, jollei omaisuutta antaessa ole toisin määrätty tai ellei olosuhteiden perusteella voi katsoa toisin tarkoitetun. Rintaperillisen saamasta perinnöstä vähennetään tälle perittävän eläessään antama omaisuus, kun taas muiden perillisten tapauksessa oletettama on päinvastainen, eli lahjaa ei vähennetä, ellei omaisuutta luovuttaessa niin ole määrätty tai olosuhteiden perusteella voida muuta katsoa tarkoitetun. (Immonen & Lindgren 2017, 107.)

Mikäli sukupolvenvaihdos tullaan toteuttamaan lahjana tai lahjanmuotoisena kauppana, on hyvä huomioida, että lahjanantaja voi määrätä, ettei hänen antamaansa lahjaa voi aikanaan perintöä ja-

ettaessa katsoa rinta- tai muun perillisen saamana ennakkoperintönä. Tästä tulisi olla selkeä maininta lahjakirjassa. Lahjanantaja ei kuitenkaan voi määrätä siitä, katsotaanko hänen antamansa lahja suosiolahjana, kun lasketaan muiden perillisten lakiosien suuruutta. (Immonen & Lindgren 2017, 108.)

3.3.3 Suosiolahja

Suosiolahja, jota myös kateuspykäläksi kutsutaan, on suomalaisessa lainsäädännössä oleva erikoispiirre. Lahjanantaja ei voi määrätä lahjan olevan suosiolahja, joten sen tarkoituksena on katsottu olevan luovutuksensaajan suosiminen rintaperillisen kustannuksella. Esimerkiksi jos lahjanantajalla on kaksi lasta, joista toiselle hän lahjoittaa yrityksensä määräten, ettei luovutusta katsota ennakkoperintönä, lahjanantajan voidaan katsoa suosineen toista lasta toisen vahingoksi. Sukupolvenvaihdoksissa lahjaa ei kuitenkaan usein pidetä suosiolahjana. Tilannetta arvioidaan lahjoitushetken ja perittävän kannalta, eikä laista löydy määräystä siitä, kuinka kauan aikaa sitten annettua lahjaa voitaisiin pitää suosiolahjana. Ajan kulumisen kuitenkin pienentää suosiolahjaan vetoamismahdollisuutta. (Lakari & Engblom 2016, 16; Immonen & Lindgren 2017, 108.)

Jos saajana on lahjanantajan rintaperillinen, ottolapsi tai tämän perillinen tai näiden aviopuoliso, suosiolahja voidaan vaatia lisättävän jäämistöön. Suosiolahjan arvostamisessa käytetään lahjoitushetken arvoa ja se voi olla joko täysi lahja tai lahjanmuotoinen kauppa, jolloin myydyn omaisuuden käyvästä arvosta vähennetään maksettu vastike. Kyseinen erotus voidaan huomioida joko kokonaan tai osittain suosiolahjana. (Lakari & Engblom 2016, 16.)

4 SUKUPOLVENVAIHDOSHUOJENNUKSET

Sukupolvenvaihdoshuojennuksilla tarkoitetaan tuloverolaista sekä perintö- ja lahjaverolaista löytyviä säännöksiä, joiden avulla omistajanvaihdoksen aiheuttamia verokustannuksia pyritään minimoimaan niin luopujan kuin jatkajan näkökulmasta. Säännöksiä avulla on pyritty yritystoiminnan jatkuvuuden ja yrityksissä olevien työpaikkojen säilymisen turvaamiseen. Vastikkeellisissa luovutuksissa sovelletaan tuloverolakia, jolloin verorasitus kohdistuu pääsääntöisesti luopujaan, eli myyjään. Vastikkeetomiin luovutuksiin sovelletaan perintö- ja lahjaverolain säästöksiä, joissa verorasitus kohdistuu luovutuksensaajaan, eli jatkajaan. (Juusela & Tuominen 2018, 13–16.)

4.1 Tuloverolaki

Tuloverolain 48.1 §:n kohdassa kolme on määritelty edellytykset huojuksen soveltamiseen. Sen mukaan omaisuuden luovutuksesta saatua voittoa ei katsota luopujan veronalaiseksi tuloksi hänen luovuttaessaan:

- maa- tai metsätalouden harjoittamiseen liittyvää kiinteää omaisuutta
- osuuden avoimesta yhtiöstä tai kommandiittiyhtiöstä
- osakkeita tai osuuksia yhtiöstä, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen kyseisessä yhtiössä.

Lisäksi luovutuksensaajan tulee olla myyjän lapsi joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa tai tämän rintaperillinen taikka myyjän sisar, veli tai sisar- tai velipuoli. Myyjän tulee myös olla omistanut luovutuksen kohteena oleva yritys tai sen osakkeet vähintään 10 vuoden ajan. (Tuloverolaki 48.1 §.) Tuloverolain 8.2 §:n mukaan lapseksi rinnastetaan puolison lapsi ja verovelvollisen tai hänen puolisonsa otto- tai kasvattilapsi. Huojennussäännösten soveltamisen ulkopuolelle jäävät usein myyjän sisarusten lapset sekä myyjän vanhemmat ja ottovanhemmat. Luovutuksensaajana ei myöskään voi olla oikeushenkilö, joten edellä mainittujen edellytysten täyttävien henkilöiden omistama yritys jää huojennussäännösten ulkopuolelle. (Immonen & Lindgren 2017, 136–137; Juusela & Tuominen 2018, 108.) Seuraavassa kappaleessa käsitellään paria yksityiskohtaa, jotka vaikuttavat edellä mainittuihin edellytyksiin.

Kun luovutuksen kohteena on osakeyhtiö, kymmenen vuoden omistusaikaa laskettaessa otetaan huomioon myös edellisen omistajan omistusaika, mikäli myyjä on saanut omistuksensa vastikkeettomasti, eikä 10 vuoden omistusaika ole ehtinyt hänen osaltaan täyttyä. Verovapauden saavuttamiseksi yritys tulee myydä riittävän suurina osuuksina, joka osakeyhtiön osakkeiden kohdalla tarkoittaa vähintään 10 prosentin omistusoikeutta kohdeyrityksestä. Vaatimus koskee nimenomaan osakkeiden omistusosuutta, sillä luovutettavien osakkeiden äänioikeudella ei ole vaikutusta huojuukseen. Verotuskäytännön mukaan jokaisen yksittäisen luovutuksen on ylitettävä 10 prosenttia, eikä eri aikaan tehtyjä eri luovutuksia voi laskea yhteen, vaikka luovutukset tulisivat samalta luovuttajalta. (Lakari 2021, 27–28; Juusela & Tuominen 2018, 101; Immonen & Lindgren 2017, 137.)

Jos omaisuuden luovuttamisessa on sovellettu huojuusta, luovutusvoiton määrällä on merkitystä silloin, jos huojuettuja osakkeita luovutetaan edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut niiden

hankinnasta. Tuloverolain 48 §:n viides momentti sisältää ehdon verovapaussäännösten väärinkäytön estämiseksi sukupolvenvaihdosluovutuksissa, niin sanotun ostajan karenssiajan. Tällä säännöksellä varmistetaan, että jatkajalla on vakaa tarkoitus jatkaa yritystoimintaa sekä estetään väliluovutusten avulla tehtävät veronkiertämiset. Mikäli jatkaja luovuttaa yrityksen tai sen osan eteenpäin alle viiden vuoden kuluessa saannosta, jatkajalle aiheutuu ylimääräinen veroseuraamus. Tällöin jatkajan veronalaista luovutusvoittoa laskettaessa hankintamenosta vähennetään se pidättämätön veronalaisen luovutusvoiton määrä, josta alkuperäinen luovuttaja sai huojennuksen. Seuraamus ei siis kohdistu alkuperäiseen, huojennuksen saaneeseen, luovuttajaan ja hän saa siten pitää verovapaan luovutusvoittonsa. (Immonen & Lindgren 2017, 138–139; Lakari 2021, 30.)

4.2 Perintö- ja lahjaverolaki

Toisin kuin tuloverolain säätämässä sukupolvenvaihdoshuojennuksissa, perintö- ja lahjaverolaki ei vaadi soveltuakseen luovuttajan ja luovutuksensaajan välistä sukulaisuussuhdetta. Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaan perintö- tai lahjaveron määrästä voi saada huojennuksen jos:

- veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatalous, muu yritys tai osa niistä;
- verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä;
- edellä 1 kohdassa tarkoitettua maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa.

Edellä mainittujen säännösten lisäksi huojennuksen saamiseksi jatkajan tulee jatkaa yrityksen liike-toimintaa lahjaksi saamassaan yrityksessä. Nykyisen verotuskäytännön mukaan työpanos suorittavan työn tekijänä ei riitä, vaan jatkajan tulee käyttää päätösvaltaa yhtiössä joko hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana. Sukupolvenvaihdoksissa osakkeiden erilaisuuden ei ole katsottu vaikuttavan kielteisesti mahdollisuuteen saada huojennuspäätös. (Lakari 2021, 33–39.)

Jos luovutus suoritetaan täysin vastikkeettomasti, täyden huojennuksen saaminen ei ole mahdollista. Lahjana saadun omaisuuden kannalta täydellisen vapautuksen lahjaverosta saa, jos luovutuksensaaja suorittaa yli 50 prosenttia saamansa omaisuuden käyvästä arvosta. Jos maksettu vastike on puolet tai sitä pienempi osa omaisuuden käyvästä arvosta, vero voidaan huojentaa vain osittain. (Juusela & Tuominen 2018, 27.)

Perintö- ja lahjaverolain 56 § koskee maksuaikaetua. Kyseisen pykälän soveltuessa vähintään 1 700 euron suuruiselle verolle on mahdollista saada maksuaikaa, eikä pidennetyltä ajalta peritä korkoa. Jos veron maksamiseen on saatu maksuaikaa, vero tulee maksaa enintään kymmenen vuoden aikana vähintään 850 euron suuruisina erinä. Kuten perintö- ja lahjaverolain 55 §:ssä sanotaan, huojennuksen saamisen edellytyksenä on, että kohteena on yritys tai sen osa. Perintö- ja lahjaverolain 57 § tarkentaa osuuden tarkoittavan vähintään yhtä kymmenysoosaa osakkeista tai osuuksista, jotka

oikeuttavat yrityksen omistamiseen. Tämän voi toteuttaa myös useammalle saajalle annetulla yhteislahjalla. Osakkeiden tuottamalla äänivallalla yhtiössä ei ole merkitystä huojennuksen kannalta. (Lakari 2021, 32–34.)

Lahjaveron määrää laskettaessa huojennuksen voi saada, mikäli lahja- tai perintöveron suhteellinen osa on enemmän kuin 850 euroa. Yleensä lahjaveron suuruus lasketaan lahjaksi saadun omaisuuden käyvästä arvosta, mutta sukupolvenvaihdoshuojennusten täytyessä käytetään yrityksen vertailuarvoa. Vertailuarvossa tilikaudelta jaettavaksi päätetty osinko vähennetään yrityksen nettoarvosta. Lahjansaajan saama veroetu on sitä suurempi, mitä suuremmaksi vertailuarvon ja käyvän arvon välinen ero kasvaa. (Immonen & Lindgren 2017, 192–196; Lakari 2021, 31.)

Huojennusten saaminen edellyttää, että verovelvollinen itse on esittänyt Verohallinnolle pyynnön veron maksuunpanematta jättämisestä ennen verotuksen toimittamista. Mikäli lahjansaajia on useampi, on jokaisen tehtävä asiasta oma pyyntönsä. (Immonen & Lindgren 2017, 156.)

Kuten tuloverolaissa, myös perintö- ja lahjaverolaissa on säännös omistuksen karenssiajasta. Mikäli omistuksen luovutuksessa on aiemmin käytetty huojennusta ja luovutuksensaaja luovuttaa pääosan yrityksestä tai sen osasta ennen kuin lahjaverotuksen toimittamispäivästä on kulunut viisi vuotta, luovutuksensaajalle lankeaa veronkorotussanktio. Tällöin hänen maksettavakseen määrätään vero, joka aiemmin huojennussäännöstä soveltaen voitiin jättää maksamatta, korotettuna 20 prosentilla. Verotussanktio koskee myös maksuaikaetua. Verovelvollisen luovuttaessa edellä määritellyn omaisuutensa liian aikaisin, hänelle määrätään maksettavaksi seuraavassa kantoerässä kaikki maksamatomat maksuerät. (Lakari 2021, 39–40.)

Huojennuksia kannattaa pyytää vain silloin, kun yritystoimintaa aiotaan todella jatkaa. Kuten edellä todettiin, joskus maksuunpanematta jätetyt verot voidaan joutua maksamaan korotettuna. Mikäli yritys päättyy konkurssiin tai sen toiminta lopetetaan kannattamattomana ennen viiden vuoden karenssiajan umpeutumista, kyseisissä tilanteissa ei voitane katsoa yrityksen toimineen edellisessä kappaleessa esitellyllä tavalla. (Lakari 2021, 39–40.)

5 ENNAKKORATKAISU

Sukupolvenvaihdon suunnittelussa on järkevää hakea Verohallinnolta kirjallista ennakkoratkaisua ennen toimenpiteiden aloittamista, varsinkin jos sukupolvenvaihdos aiotaan toteuttaa useassa eri osassa. Myös silloin, kun aiottuun toteutustapaan voi liittyä riski veronkiertoon tai peiteltyyn osinkoon liittyen, kannattaa hakea ennakkoratkaisua. Ennakkoratkaisun tarkoituksena on, että verovelvollinen saa Verohallinnolta tiedon siitä, kuinka se aikoo menetellä verovelvollista koskevassa tilanteessa. Ennakkoratkaisuhakemus pitää täyttää huolellisesti ja siinä tulee ilmoittaa aiotun järjestelyn syyt ja tavoitteet sekä suunnitellut toimenpiteet ja niiden todelliset olosuhteet. Verohallinto tekee päätöksen hakemuksessa kerrottujen tietojen pohjalta ja mikäli annetut tiedot eivät vastaa todellisuutta, ei ennakkoratkaisu ole sitova. Verovelvollisen vaatiessa verotus toimitetaan ennakkoratkaisun mukaan. (Lakari 2021, 137–138; Immonen & Lindgren 2017, 32–33; Verohallinto 2023.)

Ennakkoratkaisua hakee se, jonka verotukselliseen kysymykseen ratkaisua haetaan. Kysymyksen tulee olla yksilöity ja verotusta tai liiketoiminnan verotusta koskeva, sillä ennakkoratkaisua ei anneta yleisluonteisiin kysymyksiin. Hakemus tulee tehdä ennen kuin kyseinen vero olisi tullut ilmoittaa, maksaa tai toimittaa sen ennakonpidätys. Hakemus on vapaamuotoinen, mutta se on tehtävä kirjallisesti joko OmaVerossa tai paperille. Siinä tulee ilmoittaa hakijan nimi, henkilö- tai Y-tunnus, kotikunta sekä yhteystiedot lisätietoja varten. (Verohallinto 2023.)

Verohallinnon antama ennakkoratkaisu on määräaikainen, enintään verovuoden kestävä, joka päättyy viimeistään seuraavan kalenterivuoden aikana ratkaisun antamisesta. Suunnitellut toimenpiteet tulee siten toteuttaa 1,5–2 vuoden aikana. Verohallinnon antama ennakkoratkaisupäätös on maksullinen. Ennakkoratkaisupäätöksestä sekä tutkimattajättämispäätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen. Valitusta ei voi tehdä tilanteessa, jossa ennakkoratkaisu on päätetty jättää antamatta. (Immonen & Lindgren 2017, 32–33; Verohallinto 2023.) Edellä mainituista pääsäännöistä poiketen on olemassa verolajikohtaisia poikkeuksia, joihin kannattaa tutustua ennen ennakkoratkaisun hakemista.

Ennakkoratkaisua voi hakea myös Keskusverolautakunnalta tulo- ja arvonlisäveroa koskevissa asioissa (Lakari 2021, 138). Kun ratkaisua haetaan Keskusverolautakunnalta, asian on oltava merkittävä periaatteellisesti tai siitä annettavan päätöksen on edistettävä verotuskäytännön yhtenäisyyttä. Ratkaisun antamisen perusteeksi voi riittää myös muu painava syy. Keskusverolautakunnalle tehtävä hakemus voi koskea vain hakijan omaa verotusta, hakemuksen on oltava kirjallinen ja allekirjoitettu ja sen pitää sisältää yksilöity kysymys, jonka ratkaisemiseksi on esitetty selvitys. Jos ennakkoratkaisua koskeva hakemus on vireillä Verohallinnossa tai hakemukseen on jo saatu Verohallinnolta ratkaisu, Keskusverolautakunta ei voi antaa päätöstä samasta asiasta. Keskusverolautakunnan antamat päätökset maksavat 980 eurosta 4 200 euroon. Ratkaisua koskeviin päätöksiin voi hakea muutosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen valittamalla. Jos saatu päätös on oltava antamatta ratkaisua, päätökseen ei saa hakea muutosta. (Verohallinto 2022.)

6 SELVITYS KOHDEYRITYKSEN SUKUPOLVENVAIHDOKSEN VAIHTOEHDOISTA

Tässä osiossa perehdytään opinnäytetyön tutkimusosuuteen. Luvussa esitellään opinnäytetyön tausta ja kohdeyritys, kerrotaan valitusta tutkimusotteesta- ja menetelmästä sekä käytetystä haastattelutavasta ja sen analysoinnista. Osion loppupuolella kerrotaan ryhmäkeskustelun toteutuksesta ja siitä saaduista tuloksista.

6.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä sen kohdeyritykselle esiselvitys, jossa esitellään yleisimmät sukupolvenvaihdoksen toteutustavat yksityisille, osakeyhtiömuotoisille perheyrityksille. Esiselvityksessä kuvatuista toteutustavoista oli tarkoitus löytää kohdeyrityksen kannalta sopivin vaihtoehto yhdessä sukupolvenvaihdokseen osallistuvien henkilöiden sekä yrityksen tilintarkastajan kanssa. Vaihtoehtojen vertailussa kiinnitettiin huomiota eri vaihtoehtojen aiheuttamiin kustannuksiin niiden omistajan kuin jatkajien osalta, sekä heidän toiveisiinsa ja mielipiteisiinsä sukupolvenvaihdosta koskien. Kohdeyritys on yksityinen, osakeyhtiömuotoinen perheyritys ja sen sukupolvenvaihdoksessa kohteena on yrityksen omistus, ei liiketoiminta. Sopivimman toteutustavan löytymisen jälkeen yrityksessä voidaan alkaa tehdä toimintoja sukupolvenvaihdoksen edistämiseksi ja suunnittelun aloittamiseksi. Työn tutkimusongelmana oli siten löytää sopivin vaihtoehto sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi kohdeyrityksen tarpeiden mukaan. Tutkimusongelmasta johdettu tutkimuskysymys oli ”Mikä on sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta?”.

Opinnäytetyön tavoitteena oli myös yleisesti kertoa yleisimmistä osakeyhtiömuotoisten yritysten sukupolvenvaihdosten toteutustavoista, niissä mahdollisesti sovellettavista sukupolvenvaihdoshuojennuksista sekä ennakkoratkaisusta yksinkertaistetusti ja tiiviisti samassa paketissa. Teoriaosuudessa esitellyistä toteutustavoista pyrittiin kertomaan vain olennaisin tieto, jotta eri toteutustapojen käyttötarkoitukset ja niistä aiheutuvat kustannukset tulisivat esille selkeästi. Siksi toteutustapoja esitellessä ei käsitelty esimerkiksi yrityksen arvonmäärittystä koskevia laskentatapoja. Sukupolvenvaihdokseen sovellettavat huojennussäännökset ja ennakkoratkaisu esiteltiin toteutustapojen jälkeen omilla luvuillaan. Sukupolvenvaihdokseen sisältyy paljon teoriaa ja aihetta koskeva tieto löytyy useasta eri lähteestä. Aihetta käsittelevä kirjallisuus koostuu pitkälti lakitekstistä, verotuksellisista ohjeista ja korkeimman hallinto-oikeuden tekemistä päätöksistä. Kyseiset asiat ovat tärkeitä asian ymmärtämiseksi, mutta esimerkiksi sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa ja eri toteutustavoista tietoa etsiessä kompaktimmassa muodossa oleva tieto voisi olla tarpeellista. Siksi tässä opinnäytetyössä haluttiin kertoa sukupolvenvaihdoksen yleisimpien toteutustapojen perusteet ymmärrettävästi, helposti lähestyttävässä muodossa.

Opinnäytetyön kohdeyrityksenä on yksityinen osakeyhtiö, joten aihe rajattiin koskemaan yksityisiä osakeyhtiöitä, eikä tässä opinnäytetyössä siten käsitelty muiden yhtiömuotojen, kuten avoimen yhtiön, vaihtoehtoisia tapoja sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Kohdeyrityksessä sukupolvenvaihdos toteutetaan yrityksen omistuksesta, joten opinnäytetyössä ei käsitelty liiketoimintakauppaa. Opinnäytetyössä ei myöskään käsitelty perinnön kautta tehtävää sukupolvenvaihdosta, koska kohdeyrityksen sukupolvenvaihdos on tarkoitus toteuttaa lähivuosina omistajan eläessä. Rajaukset siis

tehtiin kohdeyrityksen ominaisuuksien mukaan, koska teoriaosuudessa tehdyn esiselvityksen on tarkoitus antaa mahdollisimman käyttökelpoista tietoa kohdeyritykselle ja sen kaltaisille yksityisille osakeyhtiömuotoisille perheyrityksille.

Opinnäytetyötä varten asetettiin melko tiukka aikataulu, työ aloitettiin maaliskuun puolivälissä ja palautettiin parin kuukauden päästä toukokuussa 2023. Suunnitelmana oli perehtyä maaliskuun huhtikuun aikana sukupolvenvaihdosta käsittelevään teoriaan, toteuttaa aihetta koskeva haastattelu huhtikuussa ja kirjoittaa opinnäytetyö valmiiksi toukokuun loppuun mennessä. Opinnäytetyö toteutettiin tiiviissä aikataulussa, jotta opinnot saataisiin suoritetuksi kolmessa vuodessa.

Opinnäytetyön tutkimusongelman perusteella työhön valittiin laadullinen tutkimusmenetelmä ja tutkimusotteeksi tapaustutkimus. Haastattelutapana käytettiin ryhmäkeskustelua. Kyseisistä valinnoista kerrotaan seuraavaksi lisää omissa alaluvuissaan.

6.2 Kohdeyrityksen esittely

Opinnäytetyön kohdeyrityksenä on yksityinen osakeyhtiömuotoinen perheyritys, joka on toiminut Pohjois-Savon alueella neljällä vuosikymmenellä. Kohdeyrityksen toimiala kuuluu rakentamisen toimialoihin ja kohdeyrityksen asiakkaat koostuvat kunnista ja yrityksistä. Kohdeyritys työllistää kolmisenkymmentä henkilöä.

Yrityksen omistaja saavuttaa muutaman vuoden päästä 60 vuoden iän, joten sukupolvenvaihdos ja sen suunnittelu alkaa olla yrityksessä ajankohtainen asia. Tällä hetkellä yritys toimii ensimmäisessä polvessa, joten sukupolvenvaihdoksen jälkeen yritystoimintaa olisi tarkoitus jatkaa toisessa polvessa. Kohdeyrityksen omistajalla on useita lapsia, joista kaksi lasta olisi halukkaita jatkamaan yrityksen toimintaa sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Kyseiset jatkajat ovat työskennelleet yrityksessä jo vuosien ajan ja ottaneet vastuuta yrityksen toiminnasta ja sen johtamisesta. Yrityksessä työskentelemään aikana jatkajat ovat osallistuneet yrityksen liiketoiminnan kasvattamiseen. Vuosien aikana yrityksen työntekijät, asiakkaat ja muut sidosryhmät ovat tulleet jatkajille tutuiksi. Tällä hetkellä omistaja toimii kohdeyrityksessä toimitusjohtajana ja jatkajat työnjohtajina esimiestehtävissä.

Vaikka sukupolvenvaihdoksesta on ollut vuosien aikana puhetta, suunnitelmaa sen tekemiseksi ei ole tehty eikä kohdeyrityksessä myöskään olla suuremmin perehdytty sukupolvenvaihdoksen eri toteutustapoihin. Asiasta on kuitenkin ollut puhetta vuosien mittaan kohdeyrityksen sisällä sekä muun muassa kohdeyrityksen käyttämän tilintarkastajan ja tilitoimiston kanssa, jonka yhteyshenkilöltä idea opinnäytetyön aiheeseen tuli. Kohdeyrityksessä on kuitenkin tehty tulevaisuudessa siintävää sukupolvenvaihdosta varten erilaisia arkisia ratkaisuja pitkällä tähtäimellä, kuten luovutettu jatkajille monia eri valtuuksia ja oikeuksia yritystoiminnassa.

6.3 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät

Tutkimusote tarkoittaa samaa asiaa kuin metodologia ja lähestymistapa. Kun tutkimusongelma ja kysymykset on määritetty, tulee seuraavaksi valita tutkimuksessa käytettävä tutkimusote. (Kananen 2019, 25.) Vilkan (2021, luku 2) mukaan tutkimuksessa on tärkeintä, että tutkimukseen valittu lähestymistapa on tehtävänasettelun kannalta tarkoituksenmukainen sekä valittu ja käytetty perustellusti. Tutkimusotetta ei tule valita esimerkiksi tutkijan omien mieltymysten mukaan.

Tutkimusotteilla on omat tutkimusmenetelmät, joita tarvitaan luotettavan ja tieteellisen tiedon tuottamista varten. Tutkimusmenetelmät jaetaan kvalitatiiviseen, eli laadulliseen tutkimukseen, ja kvantitatiiviseen, eli määrälliseen tutkimukseen. Määrällisessä tutkimusmenetelmässä tiedonintressinä on numeraalisen tiedon saavuttaminen ja se soveltuu tutkimuksiin, joissa tavoitteena on tutkittavan asian selittäminen numeraalisesti, teknisesti ja kausaalisesti. Laadullista tutkimusmenetelmää voidaan käyttää, kun halutaan pyrkiä tutkittavan ongelman ymmärtämiseen tai esimerkiksi uuden tiedon hankintaan, ilmiön kuvaamiseen tai kyseenalaistamiseen. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tutkimuksen ajatellaan olevan subjektiivista, eli tutkijan oma ymmärryshorisontti vaikuttaa hänen tekemiinsä ratkaisuihin tutkimuksen aikana. Ymmärryshorisonttiin kuuluvat esimerkiksi tutkijan uskomukset, ihanteet, arvot ja käsitykset. Siten laadullisen tutkimusmenetelmän tutkimuksissa voi esiintyä tulkintaongelmia, eikä niillä ole samanlainen tavoite objektiivisuuteen kuin määrällisellä tutkimusmenetelmällä toteutetuilla tutkimuksilla. (Kananen 2019, 25–27; Juuti & Puusa 2020, luku 4; Pitkäranta 2017, 8; Vilka 2021, luku 3.)

Tapaustutkimuksella tarkoitetaan tutkimusotetta, jonka kohteeksi valitaan yleensä yksi tapaus, jolla tarkoitetaan tutkittavaa kohdetta. Kohde voi olla esimerkiksi yritys, yksilö tai tapahtuma. Tapaustutkimusta voidaan käyttää, kun tutkimuksen kohde voidaan rajata täsmällisesti. Tapaustutkimuksessa tutkittavasta kohteesta saadaan yksityiskohtaista tietoa ja tutkimusmuotona se on kohdistunut tapauksen selitykseen. Tapaustutkimuksessa on tärkeää perustella niin valittu tapaus kuin sitä edustamaan kerätty tutkimusaineisto. (Vilka 2021, luku 5; Pitkäranta 2017, 35.)

Tähän opinnäytetyöhön valittiin laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä ja tutkimusotteeksi tapaustutkimus. Opinnäytetyön tutkimusongelman kannalta laadullisen tutkimusmenetelmän katsottiin olevan määrällistä tutkimusmenetelmää soveltuvampi vaihtoehto, koska opinnäytetyössä haluttiin selvittää, mikä toteutustavoista olisi sopivin vaihtoehto kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta sukupolvenvaihdon toteuttamiseksi. Tarkoituksena oli ymmärtää sukupolvenvaihdoksessa käytettäviä toteutustapoja ja sitä, miksi jokin niistä soveltuu kohdeyritykselle parhaiten. Tavoitteena ei ollut siis yleistettävissä olevan tiedon saavuttaminen. Lisäksi opinnäytetyössä käytetty aineisto oli monilähteistä, kuten haastattelua ja teorian tietoa. Tutkimusotteeksi valikoitui tapaustutkimus, koska opinnäytetyön kohde oli hyvin selkeä ja rajattu, eli kohdeyritys ja sen omistaja sekä jatkajat. Koska opinnäytetyö on toteutettu laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen, tässä osiossa ei perehdytä enempää määrälliseen tutkimusmenetelmään.

Tutkimusmenetelmät jakautuvat omiin aineistonkeruu- ja aineiston analysointimenetelmiin, joten valittu tutkimusmenetelmä määrittää tutkimuksessa käytetyn aineistonkeruumenetelmän. Aineistoa voi laadullisen tutkimuksen tapauksessa kerätä monella tapaa, mutta kerätessä tulee huomioida aineiston uskottavuus ja luotettavuus, jotta tutkimuksen tulos olisi luotettava. Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä laadullisissa tutkimusmenetelmissä ovat haastattelu, havainnointi, kysely sekä erilaiset dokumentit, kuten kirjat, sanomalehdet ja päiväkirjat. Kerätessä aineistoa laadullisen tutkimusmenetelmän tutkimusta varten huomio tulee kiinnittää aineiston kappalemäärän sijasta aineiston sisällölliseen laajuuteen. Aineistoa kohtaan tehtyjen valintakriteerien toimivuutta sekä aineiston sopivuutta ja edustavuutta arvioidaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelman avulla. (Kananen 2019, 27–29; Pitkäranta 2017, 90; Vilka 2021, luku 5.)

Tässä opinnäytetyössä teoriaosuuden aineistoksi valittiin sukupolvenvaihdosta käsittelevää kirjallisuutta, lakeja, raportteja ja Verohallinnon ohjeistuksia. Aineistoa kerätessä huomiota kiinnitettiin aineiston ajantasaisuuteen ja luotettavuuteen. Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa huomioitiin kirjojen julkaisuajankohdat käyttämällä mahdollisimman tuoretta materiaalia muun muassa uusimpien painosten muodossa. Kuten aiemmin on tullut ilmi, sukupolvenvaihdosta käsittelevät kirjat sisälsivät paljon lakitekstiä ja verotuksellista ohjeistusta, joten opinnäytetyössä käytettyjä kirjoja on käytetty monin paikoin myös lakien ja verotusta koskevien ohjeistusten lähteenä. Kyseisten kohtien paikkansapitävyys ja ajantasaisuus on kuitenkin tarkistettu myös tarkastelun kohteena olevasta laista tai Verohallinnon ohjeistuksista, jotta opinnäytetyöhön ei päätyisi vanhentuneita säännöksiä ja ohjeita.

Tutkimusosiota varten aineistoa etsittiin eri lähteistä, kuten kirjoista ja internetistä, erilaisten tutkimusmenetelmien hahmottamiseksi. Kun tutkimusmenetelmä- ja ote oli tutkimusongelman myötä valittu, aineistoa koottiin pääasiassa laadullista tutkimusmenetelmää käsittelevää kirjallisuutta käyttäen. Opinnäytetyötä varten pyrittiin tutustumaan mahdollisimman moneen eri kirjaan, jotta laadullisesta tutkimusmenetelmästä saataisiin mahdollisimman monipuolinen kuva. Myös tutkimusosiota varten huomiointiin käytetyn aineiston luotettavuus ja ajantasaisuus kuten edellä teoriaosuudessa. Tutkimusosio sisältää myös haastattelun, ja haastattelumuodoksi valittiin ryhmäkeskustelu, jota käsitellään seuraavaksi omissa alaluvuissaan.

6.4 Ryhmäkeskustelu

Haastattelu on joustava tapa ymmärtää tutkittavaa ilmiötä, sillä silloin haastateltavalta voidaan kysyä tarkentavia kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja kysymykset voidaan esittää sopivassa järjestyksessä. Haastattelun etuja ovat muun muassa se, että haastattelija voi haastattelun aikana toimia myös havainnoitsijana ja se, että haastatteluun voidaan pyytää henkilöitä, joilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavat tulee valita tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisesti ja valinnassa tulee käyttää harkintaa, koska laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, kuvata tai tulkita tutkittavaa ilmiötä. Haastateltavalle olisi hyvä kertoa haastattelun aihe ennen haastattelua, ja myös haastattelukysymykset voidaan antaa tutustuttavaksi etukäteen, mikä voi vaikuttaa haastattelun onnistumiseen. Haastattelun tavoitteena on saada tutkitavasta aiheesta mahdollisimman paljon tietoa. (Pitkäranta 2014, 91–92, 98.)

Ryhmäkeskustelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa keskustellaan tutkimuksen aiheena olevasta teemasta. Kyseisen haastattelumuodon ideana on antaa ryhmän vuorovaikutukselle tilaa siten, että keskustelu etenis osallistujien ehdoilla. Tutkijan tehtävänä on vain ohjailta keskustelua väljästi tutkimuksen teeman sisällä. Tyypillisesti ryhmäkeskusteluihin osallistuu viidestä kymmeneen henkilöä. Ryhmäkeskusteluita varten tutkijan on varmistettava, että keskusteluun osallistuvilla henkilöillä on tarpeeksi tietoa tai kokemusta keskustelunaiheena olevasta teemasta. Toisaalta erilaisten mielipiteiden ja tulkintojen saamiseksi olisi suotavaa, että osallistujilla olisi aiheesta toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja kokemuksia. Keskusteluun osallistujia valitessaan tutkijan on myös tärkeää huomioida, tuntevatko keskusteluun osallistuvat henkilöt entuudestaan, sillä haastattelun kannalta tuttuus voi auttaa ymmärtämään paremmin ryhmän vuorovaikutusta ja ajattelutapaa. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori 2017, luku 4.) Monesti ryhmäkeskusteluissa haastateltavat osoittavat puheensa muille osallistujille, ei vain haastattelijalle. Usein haastateltavat voivat myös johdattaa keskustelua uuteen

aiheeseen oma-aloitteisesti, esittää toisilleen lisäkysymyksiä tai haastaa toistensa näkemyksiä. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvaori 2010, osa 1.)

Vilkan (2021, luku 5) mukaan haastattelututkimuksessa olisi hyvä olla juoni, sillä se parantaa haastateltavan motivaatiota ja vähentää epävarmuuden tunnetta. Juonellisuuden vaikutuksesta haastateltava voi kokea haastattelun etenevän hänen odotustensa mukaisesti, mikä voi saada hänet puhumaan avoimemmin kokemuksistaan ja näkemyksistään.

Tässä opinnäytetyössä haastattelumuodoksi valittiin ryhmäkeskustelu. Koska opinnäytetyön tavoitteena oli löytää kohdeyritykselle sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdon toteuttamiseksi niin omistajan kuin jatkajien kannalta, katsottiin ryhmäkeskustelu sopivimmaksi haastattelumuodoksi. Ryhmäkeskustelussa on tarkoitus saada aikaan keskustelijoiden välistä avointa keskustelua, omien mielipiteiden ja näkemysten avaamista sekä toisille keskustelijoille tapahtuvaa kysymysten esittämistä. Kyseisten tarkoitusten katsottiin olevan sopivia keinoja tuoda esiin niin omistajan kuin jatkajien näkemykset ja toiveet sukupolvenvaihdosta koskien. Ryhmäkeskustelun toteutusta ja siitä saatuja tuloksia käsitellään myöhemmin omassa alaluvussa.

6.5 Aineiston analysointi

Kun tutkimus toteutetaan laadullisella tutkimusmenetelmällä, analysoinnin kohteena oleva aineisto on aina teksti- tai kuvamuodossa. Kerätty aineisto tulee muuttaa tutkittavaan muotoon, mikä haastatteluaineistoissa tarkoittaa nauhoitetun haastattelun kirjoittamista tekstiksi, mitä kutsutaan litteroinniksi. Se, kuinka tarkasti litterointi tulee tehdä, riippuu tutkimuskysymyksestä ja valitusta analyysitavasta. Esimerkiksi puheen sisältöön keskittyvässä sisällönanalyysissä litterointi on nopeampaa kuin diskurssianalyttinen litterointi. (Vilka 2021, luku 5; Hyvärinen ym. 2017, luku 21.)

Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä. Kyseisen menetelmän avulla dokumentteja voidaan analysoida objektiivisesti sekä systemaattisesti ja menetelmä on käyttökelpoinen myös täysin strukturoimattoman aineiston analysoinnissa. Sisällönanalyysissä pyrkimyksenä on tiivistetyssä, yleisessä ja sanallisessa muodossa saatu kuvaus tutkimuksen kohteena olleesta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Ryhmäkeskustelussa vallinnutta vuorovaikutusta analysoidaan tutkimuskysymysten perusteella, jotka vaikuttavat myös ilmiön kuvaamisen tarkkuuteen raportoinnissa. Keskustelua koskeva raportointi tulisi tehdä riittävän laajasti, jotta vuorovaikutuksen vaikutus osallistujien tapaan ilmaista mielipiteitä tulisi siitä ilmi. Ryhmäkeskusteluiden keskeistä antia on niihin osallistuneiden henkilöiden tiedontuottamisprosessi huolimatta siitä, vallitseeko osallistujien välillä yksimielisyys keskustelun lopputuloksena ja pyrkivätkö osallistujat rakentamaan tai kyseenalaistamaan jaettuja tulkintapoja. (Hyvärinen ym. 2017, luku 4.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointitavaksi valittiin sisällönanalyysi. Ryhmäkeskustelun tallentamiseksi käytettiin nauhuria ja haastattelun jälkeen haastattelusta litteroitiin opinnäytetyön tulosten kannalta oleelliset asiat. Litteroinnissa keskiössä olivat haastateltavien sanomiset keskustelun aikana. Sukupolvenvaihdon toteutustapa saatiin valittua ryhmäkeskustelun aikana ja litteroitua materiaalia käytettiin apuna tulosten kirjoittamisessa. Tutkimuseettisistä syistä sekä opinnäytetyön

julkisuuden vuoksi haastateltavien nimiä tai heidän edustamiensa yrityksiä ei kerrota opinnäytetyössä. Haastattelu raportoidaan opinnäytetyössä laveasti, kuten edellä ryhmäkeskustelun analysointia koskevassa kappaleessa kehoitetaan tekemään. Seuraavassa alaluvussa kerrotaan ryhmäkeskustelun toteutuksesta ja ryhmäkeskustelusta saaduista tuloksista.

6.6 Ryhmäkeskustelun toteutus ja tulokset

Ryhmäkeskustelua varten haastateltavat valittiin sillä perusteella, keitä sukupolvenvaihdos koskee. Niinpä kohdeyrityksen omistaja ja jatkajat osallistuivat haastateltaviksi. Kuten aiemmin on kerrottu, omistajalla on useita lapsia, joista kaksi on jatkamassa yritystoimintaa sukupolvenvaihdoksen jälkeen. Haastattelun ulkopuolelle päätettiin jättää loput omistajan lapsista, koska he eivät ole yritystoiminnassa mukana, eivätkä he ole tulevaisuudessa kiinnostuneita jatkamaan yritystä. Haastatteluun pyydettiin myös kohdeyrityksen tilintarkastaja, sillä hän tuntee kohdeyrityksen ammattinsa puolesta ja lisäksi hänellä on vuosien kokemus sukupolvenvaihdoksista. Ryhmäkeskusteluun osallistuneista henkilöistä omistaja ja jatkajat luonnollisesti tunsivat toisensa entuudestaan, samoin omistaja ja tilintarkastaja. Jatkajista toinen on tavannut tilintarkastajan aiemminkin, mutta toinen jatkaja ja tilintarkastaja tapasivat ensimmäisen kerran vasta haastattelussa.

Ryhmäkeskusteluun osallistuu normaalisti 5–10 henkilöä, mutta tähän keskusteluun osallistui haastattelijan lisäksi neljä henkilöä. Opinnäytetyön tutkimusongelman kannalta haastateltavien määrä katsottiin kuitenkin sopivaksi, koska tavoitteena oli sopivimman sukupolvenvaihdoksen toteutustavan löytäminen kohdeyrityksen kannalta. Ryhmäkeskustelu ja kyseinen osallistujamäärä katsottiin hyödyllisimmäksi opinnäytetyön tavoitteen lisäksi myös kohdeyrityksen kannalta, koska keskustelun ansiosta kohdeyrityksen omistaja ja jatkajat saivat tietoa sukupolvenvaihdoksesta ja tilintarkastaja ymmärrystä kyseisten henkilöiden toiveista sukupolvenvaihdosta koskien. Omistajan ja jatkajien toiveiden perusteella, sekä kohdeyritykseen perustuvan tietämyksensä pohjalta, tilintarkastaja pystyi antamaan omia suosituksiaan ja näkemyksiään käytettävistä sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista kohdeyrityksen kannalta.

Ryhmäkeskusteluun osallistuneilla henkilöillä oli eritasoinen tietämys osakeyhtiömuotoisten perheyri-tysten sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista ja niissä sovellettavista huojennussäännöksistä. Haastatteluun osallistuneella tilintarkastajalla on kymmenien vuosien asiantuntemus sukupolvenvaihdoksista, kun taas kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien tietämys aiheesta on paljon vähäisempi. Haastattelua varten tätä eroa kuitenkin tasoitettiin hieman, kun omistaja ja jatkajat saivat tutustua hyvissä ajoin teoriaosuuden sukupolvenvaihdosta käsittelevään esiselvitykseen. Sen perusteella kohdeyrityksen omistaja ja jatkajat pystyivät miettimään tilintarkastajalle esitettäviä lisä- ja tarkennuskysymyksiä. Myös tilintarkastaja sai esiselvityksen luettavakseen ennen haastattelua, tietäkseen minkä tasoinen tietämys muilla ryhmäkeskusteluun osallistuvilla henkilöillä on sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista.

Keskusteluun osallistuneita henkilöitä informoitiin etukäteen haastattelun teemasta ja haastattelun tarkoituksesta. Ryhmäkeskustelun teemana oli osakeyhtiömuotoisen perheyri-tyksen sukupolvenvaihdoksen toteutustavat ja niihin sovellettavat huojennussäännökset kohdeyrityksen kannalta ja teema-

runkona käytettiin teoriaosuuden esiselvitystä sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista, huojennussäännöksistä ja ennakkoratkaisusta. Keskustelu eteni samassa järjestyksessä kuin toteutustavat teoriaosuudessa, eli ensin keskusteltiin kaupasta käypään hintaan, seuraavaksi lahjanmuotoisesta kaupasta eri toteutus tapoineen ja viimeiseksi lahjasta, ennakkoperinnöstä sekä suosiolahjasta. Jokaisen toteutustavan yhteydessä käsiteltiin myös kyseiseen toteutustapaan vaikuttavat huojennussäännökset kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta. Lopuksi käsiteltiin ennakkoratkaisu ja sitä, kannattaisiko kohdeyrityksen hakea ennakkoratkaisua. Toteutustavoista käytiin vapaata keskustelua ja kun keskustelu tietyistä toteutustavasta alkoi tyrehtyä, haastattelija ohjasi keskustelun seuraavaan toteutustapaan.

Ryhmäkeskustelu pidettiin kohdeyrityksen tiloissa työpäivän jälkeen. Ennen ryhmäkeskustelun varsinaista aloittamista tutustuttiin ja vaihdettiin kuulumisia kahvittelemisen lomassa. Kevyen aloituksen jälkeen siirryttiin haastatteluun. Sitä ennen kerrattiin vielä haastattelun teema ja siinä käytettävä teemarunko. Osallistujille painotettiin vielä ennen haastattelun aloittamista, että haastattelun tarkoitus on ennemminkin olla vapaamuotoista keskustelua keskusteltavasta teemasta kuin varsinaista haastattelua, joten kysymysten esittäminen muille osallistujille ja omien mielipiteiden ilmaiseminen on sallittua ja toivottavaa. Keskustelun taltioimiseen käytettiin nauhuria, josta informoitiin keskusteluun osallistuvia henkilöitä ennen haastattelua sekä haastattelun alkaessa nauhurin käynnistyessä.

Kohdeyrityksen on mahdollista ottaa sukupolvenvaihdosta suunnitellessaan huomioon niin tuloverolain kuin perintö- ja lahjaverolain huojennussäännökset eri toimintatapoja vertaillen. Kohdeyrityksen omistaja on omistanut yrityksensä osakkeet yli kymmenen vuoden ajan ja tulevat jatkajat ovat hänen lapsiaan. Omistajan luovuttaessa omistuksestaan yli 10 prosentin osuuksia jatkajille, hän voi pitää saamansa luovutusvoiton verovapaasti tuloverolaissa olevien huojennussäännösten ansiosta. Tätä yli 10 prosentin luovutusosuutta pidetään oletuksena jokaisessa sukupolvenvaihdoksen toteutustapaa käsittelevässä osiossa, joita käsitellään seuraavaksi lihavoitujen otsikoiden alla. Myös perintö- ja lahjaverolaissa säädetyt ehdot täyttyvät kohdeyrityksessä huojennusten soveltamiseksi, koska lahjaan sisältyy yritys tai sen osa, jatkajat jatkavat yritystoimintaa lahjana saadussa yrityksessä ja yrityksestä määrätyn lahjaveron suhteellinen osa ylittää 850 euroa koko verosta. Huojennusten saaminen kuitenkin edellyttää, että jatkajat ovat tehneet Verohallinnolle omat pyyntönsä veron maksuunpanematta jättämisestä ennen verotuksen toimittamista.

Seuraavaksi esitellään ryhmäkeskustelun tulokset tiivistetysti. Kuten edellä on selitetty, opinnäytetyö on julkinen ja siksi ryhmäkeskustelusta saaduista tuloksista kerrotaan vain opinnäytetyön tulosten kannalta oleelliset asiat.

Kauppa käypään hintaan

Ryhmäkeskustelussa keskusteltiin ensimmäisenä kaupasta käypään hintaan. Kuten teoriaosuudessa kerrottiin, kyseisessä toteutustavassa kaupan kohteena on yrityksen osakekanta, kun kyseessä on osakeyhtiömuotoisen yrityksen omistus. Myyjä, eli kohdeyrityksen tapauksessa omistaja, ei joutuisi maksamaan saamastaan luovutusvoitosta pääomatuloveroa sukupolvenvaihdoksessa sovellettavien

huojennussäännösten ansiosta. Ostajien, eli kohdeyrityksen jatkajien, tulisi kyseisessä toteutustavassa järjestää rahoitus sovitun kauppahinnan maksamiseksi ja maksaa kauppahinnasta laskettava 1,6 prosentin varainsiirtovero.

Kaupasta käypään hintaan keskustellessa tilintarkastaja kertoi erilaisista rahoitusmahdollisuuksista, joita kohdeyrityksen jatkajat voisivat kaupan rahoittamisessa käyttää. Etenkin Finnveran yrittäjälainan tarjoamia mahdollisuuksia tarkasteltiin perusteellisesti. Yrittäjälainan hyvinä puolina mainittiin esimerkiksi se, ettei sitä varten tarvitse omarahoitussuutta, eli sitä varten ei tarvitse vakuuksia vaan pelkkä nimitakaus riittää. Lisäksi kyseinen yrittäjälaina on verotehokas ja siinä on pitkä laina-aika. Ryhmäkeskustelussa mietittiin myös mahdollisuutta tehdä sukupolvenvaihdos uuden perustettavan yhtiön kautta, jota sivuttiin myös teoriaosuudessa, mutta kyseistä vaihtoehtoa ei kohdeyrityksessä valittu. Rahoitusmuodoista keskustellessa päädyttiin siihen, että kauppa käypään hintaan voisi olla kohdeyrityksen kannalta järkevä toteutustapa Finnveran yrittäjälainan ansiosta, joka olisi käyttökelpoinen rahoitusmuoto jatkajille myös lahjanmuotoisessa kaupassa.

Kaupasta käypään hintaan keskustellessa sivuttiin myös hankintameno-olettaman laskemista. Teoriaosuudessa kerrotun mukaisesti hankintameno-olettamaa sovelletaan myyjän saaman luovutusvoiton laskemiseen, jolloin hankintameno vähennetään yrityksen myyntihinnasta. Hankintameno-olettaman laskemisessa käytetään joko 20- tai 40 prosentin hankintameno-olettamaa myyntihintaan suhteutettuna, riippuen omistusajasta. Kohdeyrityksen kohdalla hankintameno-olettamassa voitaisiin käyttää 40 olettamaprosenttia, koska omistaja on omistanut osakkeet yli kymmenen vuoden ajan. Tilintarkastaja havainnollisti muille osallistujille, kuinka kyseinen olettama lasketaan ja mitä sen laskemisessa tulisi huomioida. Omistajan saama luovutusvoitto on kohdeyrityksen tapauksessa verovapaa, käytettiinpä sen laskemiseen hankintameno-olettamaa tai ei.

Keskustelussa kohdeyrityksen omistaja ilmaisi, ettei hän haluaisi toteuttaa sukupolvenvaihdosta kauppana. Omistaja ei halua jatkajien joutuvan tiukalle rahoituksen kanssa, mikäli tulevina vuosina tulee eteen liiketoiminnan kannalta vaativampia aikoja. Kyseinen perustelu sai kannatusta myös jatkajilta, sillä kohdeyrityksen toimiala voi olla ajoittain epävarma, mikä vaikuttaa myös kohdeyrityksen liiketoimintaan. Niinpä aiheesta käydyn keskustelun perusteella kauppa käypään hintaan ei valikoitunut kohdeyrityksen toteutustavaksi sukupolvenvaihdoksessa.

Lahjanmuotoinen kauppa

Seuraavaksi puheenaiheena oli lahjanmuotoinen kauppa. Kuten teoriaosuudessa kerrottiin, lahjanmuotoisissa kaupoissa kauppa toteutetaan alihintaan, kun myyjä antaa ostajalle alennusta kauppahinnassa. Tällöin kauppa jakautuu vastikkeelliseen osaan, eli kauppahintaan ja vastikkeettomaan osaan, eli lahjaan. Omistajan ja jatkajien veroseuraamukset riippuvat siitä, kuinka nämä osuudet jakautuvat.

Lahjanmuotoinen kauppa herätti paljon keskustelua ja kysymyksiä, sillä se on monimutkaisempi käyvän hinnan kaupan verrattuna. Aihetta selkeytettiin muun muassa tilintarkastajan tekemillä esimerkkilaskelmilla, jotka havainnollistivat hyvin eroavaisuuksia 3/4-säännön ja 1/2-säännön välillä ja auttoivat sukupolvenvaihdokseen osallistuvia osapuolia ymmärtämään kyseistä toteutustapaa paremmin.

Lahjanmuotoisesta kaupasta keskustellessa osallistujat päätyivät yhteistuumiin siihen, ettei alihintainen suoritus 3/4-säännöllä ole kohdeyrityksen tapauksessa järkevä toteutustapa. Jos jatkajat maksavat vastiketta enemmän kuin 75 prosenttia käyvästä arvosta, 3/4-säännön mukaan alihintaa ei katsota lahjaksi, eivätkä jatkajat ole velvollisia lahjaveron suorittamiseen. Jatkajat maksaisivat siten omistajalle yli 75 prosenttia yrityksen käyvästä hinnasta ja kyseisestä hinnasta laskettavan varainsiirtoveron. Omistajalle luovutusvoitto olisi verovapaa sovellettavien huojennussäännösten ansiosta.

Lahjanmuotoisen kaupan 1/2-sääntö sai enemmän kannatusta ja sitä pidettiin muutenkin parempana vaihtoehtona, koska omistus myydään lapsille ja siinä on mahdollista soveltaa huojennussääntöjä laajemmin. Kohdeyrityksen tapauksessa jatkajat saavat lahjaveron osalta täyden huojennuksen, jos sovittu vastike on yli 50 prosenttia mutta alle 75 prosenttia käyvästä arvosta. Tässä tapauksessa jatkajat voisivat maksaa omistajalle käyvästä arvosta vastiketta esimerkiksi 52 prosenttia. Jatkajien tulee hankkia rahoitus kyseiselle 52 prosentin suuruiselle vastikkeelliselle osalle yrityksen käyvästä arvosta ja maksaa siitä varainsiirtoveroa 1,6 prosenttia. Jäljelle jäävästä 48 prosentin vastikkeettomasta osasta, eli lahjasta, jatkajille koitua lahjavero voidaan huojentaa kokonaan huojennussääntöjen ansiosta. Omistaja saisi tässäkin tapauksessa pitää luovutusvoittonsa verovapaasti. Jos taas jatkajat maksavat tasan tai alle 50 prosenttia käyvästä arvosta, tilanne menee kuten edellä, mutta jatkajat eivät saa vastikkeettomalle osalle lahjaveron kokonaishuojennusta, mutta lahjavero voitaisiin huojentaa osittain.

Edellä kauppa käypään hintaan- toteutustavan keskustelusta kerrottaessa viitattiin Finnveran tarjoaman yrittäjälainan mahdollisuuksiin rahoittaa myös lahjanmuotoisia kauppvoja. Tilintarkastajan mukaan näiden kaltaisissa verottomissa luovutuksissa on usein vaihtoehtona pelkästään jatkajien omistajalle suorittama velka, jota maksetaan pitkällä ajanjaksolla, esimerkiksi 10 vuoden maksuajalla. Lahjanmuotoisesta kaupasta keskustellessa omistajalla oli kuitenkin tässäkin tapauksessa toive pitää jatkajille koitua mahdollinen riski pienenä, joten kohdeyrityksessä ei valittu lahjanmuotoista kauppaa sukupolvenvaihdoksen toteutustavaksi.

Lahja

Viimeisimpänä oli vuorossa lahjaa koskeva osio, josta ensimmäiseksi käsiteltiin lahja, sitten ennakkoperintö ja lopuksi suosiolahja. Niin kuin teoriaosassa kerrottiin, lahja on täysin vastikkeeton luovutus, jossa verovaikutukset kohdistuvat luovutuksensaajaan, eli kohdeyrityksen tapauksessa jatkajiin. Lahjasta luovutuksensaajan ei kuitenkaan tarvitse maksaa varainsiirtoveroa.

Toteutustavoista lahja koettiin kaikista selkeimmäksi vaihtoehdoksi ja siinä toteutuivat parhaiten omistajan toivomukset ja näkemykset sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi, eli mahdollisimman riskitön luovutus jatkajien kannalta. Keskustelun edetessä myös jatkajat näkivät lahjan hyvänä toteutustapana. Jatkajat ovat velvollisia suorittamaan lahjaveroa lahjan verotettavan arvon ja heidän lahjaveroluokkansa mukaan. Koska jatkajat ovat omistajan lapsia, he kuuluvat ensimmäiseen lahjaveroluokkaan. Kun sukupolvenvaihdos toteutetaan täysin vastikkeettomasti, jatkajien suorittamaa lahjaveroa ei voida huojentaa kokonaan, mutta huojennussäännösten ansiosta lahjavero voidaan huojentaa osittain.

Ennakkoperintö ja suosiolahja eivät ole varsinaisia sukupolvenvaihdoksen toteutustapoja, mutta niihin liittyvät säännökset kannattaa huomioida sukupolvenvaihdosta suunnitellessa. Teoriaosuudessa kerrotun mukaisesti ennakkoperintö katsotaan lahjaksi ja sen tarkoitus on saattaa perilliset samantyyppiseen asemaan riippumatta lahjansaannin ajankohdasta. Lahjanantaja voi lahjan antaessaan määrätä antamastaan omaisuudesta, ettei sitä voida myöhemmin katsoa ennakkoperintönä. Suosiolahjan tapauksessa lahjanantaja taas ei voi määrätä, ettei annettu lahja ole suosiolahja, joskin sukupolvenvaihdoksessa lahjaa ei useinkaan pidetä suosiolahjana.

Kohdeyrityksen omistajalla on useampi lapsi, joista kaksi aikoo jatkaa kohdeyrityksen yritystoimintaa tulevaisuudessa. Täten keskustelua aiheutui muun muassa siitä, kuinka yritystoiminnan ulkopuolelle jäävät lapset otetaan perinnönjaossa huomioon, jos sukupolvenvaihdos toteutetaan lahjoittamalla. Jatkaajat ovat kuitenkin työskennelleet yrityksessä useita vuosia ja osallistuneet yrityksen johtamiseen ja toiminnan edistämiseen, joten ennakkoperinnöksi tai suosiolahjaksi luovutusta ei todennäköisesti voitaisi katsoa, varsinkin kun kyseessä on sukupolvenvaihdos. Lahjakirjaan kuitenkin kannattaa laittaa omistajan, eli lahjanantajan, vaatimus siitä, ettei kyseessä ole ennakkoperintö. Loput omistajan lapsista huomioidaan omistajan perintöä jakaessa hänen omistamallaan muulla omaisuudella.

Viimeiseksi keskusteltiin ennakkoratkaisun hakemisesta. Vaikka ennakkoratkaisun hakemisen tärkeyttä on korostettu paljon sukupolvenvaihdosta käsittelevässä teoriassa, ryhmäkeskustelussa ilmeni, ettei sen hakeminen ole kuitenkaan aina tarpeellista tai perusteltua. Ennakkoratkaisun hakemista ei katsottu kovin tarpeelliseksi myöskään kohdeyrityksessä valitun toteutustavan perusteella. Ennakkoratkaisun hakemiseksi tulisi olla yksilöity verotusta koskeva kysymys, ennakkoratkaisulla ei siis haeta ratkaisua yleisverotuksellisiin kysymyksiin. Kohdeyrityksessä valittu sukupolvenvaihdoksen toteutustapa on suhteellisen selkeä, minkä vuoksi ennakkoratkaisun hakeminen ei välttämättä ole tarpeellista. Tilannetta voidaan kuitenkin arvioida uudestaan, kun sukupolvenvaihdosprosessia aletaan edistämään kohdeyrityksessä.

Sukupolvenvaihdokseen valittu toteutustapa kohdeyrityksessä

Kohdeyrityksen omistaja täyttää muutaman vuoden päästä 60-vuotta. Hän on toiminut yrittäjänä yrityksessään vuosikymmeniä ja tottunut työntekoon, joten eläkkeelle jääminen ei tunnu hänestä vielä houkuttelevalta vaihtoehdolta ja onhan hänellä vielä hyvin työvuosia jäljellä. Siksi sopivammaksi sukupolvenvaihdoksen toteutustavaksi kohdeyrityksen kannalta katsottiin lahja, jolloin omistaja lahjoittaa yrityksen osakkeita sen jatkajille. Tällöin jatkajilla ei ole riskiä osakkeiden kauppahinnan rahoituksen hoitamiseen. Lahjoista aiheutuvien lahjaverojen määrät ovat huojennusten ansiosta erittäin maltilliset, joista jatkajat pystyvät selviytymään helposti.

Sukupolvenvaihdoksen myötä jatkajat ottavat yrityksen toiminnasta vetovastuun. Nykyinen omistaja jatkaa yrityksessä työntekijänä markkinaehtoisella palkalla opastaen ja neuvoen uusia omistajia yritystoiminnassa. Kyseisen järjestelyn myötä nykyisen omistajan työtaakka ja vastuu yrityksestä vähenvät ja työskentelyn aikana hän kerryttää itselleen eläkettä myöhemmin alkavia eläkepäiviä varten. Vastuun ja työtaakan kevennettyä omistajalle jää enemmän aikaa lomailuun ja matkailuun, mikä

yrittäjänä ollessa on jäänyt vähemmälle. On myös mahdollista, että nykyiselle omistajalle voi lahjoituksen jälkeen jäädä vähemmistöosuus kohdeyrityksestä, josta luopumisen kohdalla voidaan sitten tilanteen mukaan uudelleen harkita käyvän arvon tai huojennetun kauppahinnan käyttämistä.

Muut ryhmäkeskustelun tulokset

Ryhmäkeskustelun tuloksena voidaan sanoa, että kohdeyrityksessä vallitsee yhteisymmärrys omistajan ja jatkajien välillä sukupolvenvaihdosta koskevista toteutustavoista. Keskustelusta huomasi, että kyseiset henkilöt ovat työskennelleet pitkään yhdessä, tuntevat kohdeyrityksen ja sen toimialan sekä jakavat yhteisen näkemyksen kohdeyrityksen tulevaisuudennäkymistä. Keskustelussa ei syntynyt suuria erimielisyyksiä omistajan ja jatkajien välillä eri toteutustavoista keskustellessa.

Kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien puheista ilmeni, että on jatkajien omatahto jatkaa yritystoimintaa, eikä nykyinen omistaja ole esittänyt vaateita tai toiveita yritystoiminnan jatkamista kohtaan. Jatkajat ovat osallistuneet yrityksen toimintaan jo vuosien ajan ja kasvaneet yrityksen mukana, joten sukupolvenvaihdos näyttää heidän mielestään luonnolliselta jatkumolta. Tästä näkökulmasta katsottuna sukupolvenvaihdokseen sovellettavien huojennusten käyttö on kohdeyrityksen kannalta järkevää, koska jatkajat aidosti haluavat jatkaa yritystoimintaa kohdeyrityksessä. Omistaja toivoo jatkajien kannalta mahdollisimman vähäriskistä toteutustapaa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Vähäriskinen toteutustapa sopii myös jatkajille, sillä kohdeyritys toimii rakentamisen toimialoilla, joten esimerkiksi suhdannevaihtelut vaikuttavat sen liiketoimintaan.

Ryhmäkeskustelussa vallitsi avoin ilmapiiri, jossa kaikki saivat kysellä asioista vapaasti puolin ja toisin. Keskustelu oli vilkasta ja kysymyksiä esitettiin tiuhaan. Keskustelu oli hyödyllinen niin omistajille ja jatkajille, kuin yrityksen tilintarkastajalle. Keskustelun tuloksena löytyi kohdeyrityksen kannalta sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdosta varten, ja omistaja ja jatkajat ymmärtävät tulevat toimenpiteet sukupolvenvaihdosprosessissa. Myös yrityksen tilintarkastaja sai tietoa kyseisten henkilöiden toiveista sukupolvenvaihdosta kohtaan. Keskustelun onnistumisen ja sopivimman sukupolvenvaihdoksessa käytettävän toteutustavan löytämiseksi asiantuntijan kutsuminen haastatteluun oli merkittävässä asemassa.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä opinnäytetyössä tutkimusongelmana oli löytää sopivin vaihtoehto toteuttaa sukupolvenvaihdos kohdeyrityksen tarpeiden mukaan. Tutkimusongelmasta johdettu tutkimuskysymys oli ”Mikä on sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta?”.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja niiden toteutuminen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä kohdeyritykselle esiselvitys yleisimmistä sukupolvenvaihdoksessa käytettävistä toteutustavoista osakeyhtiömuotoisissa perheyrytyksissä, joissa sukupolvenvaihdoksen kohteena on yrityksen omistus. Esiselvityksessä esitellyistä toteutustavoista oli tarkoitus löytää sopivin kohdeyrityksen kannalta yhdessä omistajan ja jatkajien sekä kohdeyrityksen tilintarkastajan kanssa. Toteutustapojen vertailussa huomiota kiinnitettiin niiden aiheuttamiin kustannuksiin omistajalle ja jatkajille sekä kyseisten henkilöiden mielipiteisiin ja toiveisiin sukupolvenvaihdosta koskien.

Opinnäytetyön tavoitteena oli myös yleisesti kertoa yleisimmistä sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista ja niihin sovellettavista huojennussäännöksistä osakeyhtiömuotoisen perheyrytyksen näkökulmasta yksinkertaistetusti ja tiiviisti. Sukupolvenvaihdosta koskeva teoria löytyy useista eri lähteistä, kuten laeista ja verotuksellisista ohjeista, jonka lisäksi aihetta koskeva kirjallisuus koostuu pitkälti lakitekstistä ja korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä. Lisäksi aihetta käsittelevät kirjat sisältävät yleensä myös erilaisia laskentakaavoja esimerkiksi yrityksen arvonmäärittämisestä. Sukupolvenvaihdosta koskevaan materiaaliin perehtyminen on siis melko hidasta ja se sisältää paljon asiaa. Siksi tavoitteena oli tehdä esiselvityksestä tiivis, sisällöltään yksinkertaistettu ja selkeä paketti, joka kertoo eri toteutustapojen idean ja toteutustapojen aiheuttamat kustannukset myyjälle ja ostajalle. Esiselvitystä voitaisiin siten käyttää osakeyhtiömuotoisissa perheyrytyksissä eräänlaisena tutustumismateriaalina sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista, minkä avulla yritykset ymmärtäisivät toteutustavoista niiden olennaisimmat asiat. Kun toteutustavat on pääpiirteittäin ymmärretty, niihin voidaan perehtyä syvällisemmin esimerkiksi aiheesta kertovan kirjallisuuden avulla.

Molemmat opinnäytetyölle asetetuista tavoitteista toteutuivat. Ryhmäkesustelun ansiosta kohdeyritykselle pystyttiin valitsemaan esiselvityksessä esitellyistä toteutustavoista sopivin vaihtoehto sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Esiselvitykseen saatiin sisällytettyä olennaisin tieto osakeyhtiömuotoisten perheyrytysten sukupolvenvaihdosten yleisimmistä toteutustavoista ja niihin sovellettavista huojennussäännöksistä tiivistetyssä ja selkeässä muodossa.

7.2 Yhteenveto tuloksista

Opinnäytetyölle asetetut tutkimusongelma ja tutkimuskysymys saivat ratkaisun, sillä kohdeyritykselle onnistuttiin valitsemaan sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdosta varten. Valittu tutkimusmenetelmä ja tutkimusote tuntuivat opinnäytetyön kannalta sopivilta ratkaisuilta työn toteuttamiseksi, kuten myös ryhmäkesustelu haastattelumuotona. Ryhmäkesustelu oli hyödyllinen tapa kohdeyrityksen tarpeiden kannalta ja sen ansiosta kohdeyritys sai aiheesta lisätietoa ja käytännön vinkkejä sukupolvenvaihdosprosessin edistämiseksi.

Esiselvityksessä esitellyistä toteutustavoista päädyttiin valitsemaan lahja, koska se oli keskusteluun osallistuneiden henkilöiden mielestä ja heidän mieltymyksiensä ja toiveidensa kannalta järkevin vaihtoehto. Sukupolvenvaihdokseen haluttiin mahdollisimman vähäriskinen toteutustapa niin omistajan kuin jatkajien näkökulmasta.

7.3 Johtopäätökset

Sukupolvenvaihdoksien toteutustavoista tehdyn esiselvityksen perusteella voidaan sanoa, että sukupolvenvaihdoksen huolellinen suunnittelu ja asioiden etukäteen huomioiminen on turhien kustannusten välttämisen ja sukupolvenvaihdoksessa onnistumisen kannalta erittäin tärkeää. Suunnitteluun ja koko sukupolvenvaihdosprosessiin on varattava riittävästi aikaa, sillä sen eri vaiheet voivat kestää ennakoitua pidempään. Mikään sukupolvenvaihdos ei ole yrityksissä samanlainen ja sukupolvenvaihdosprosessissa on tarpeellista turvautua ammattilaisten apuun.

Kohdeyrityksen voisi sanoa olevan tyypillinen sukupolvenvaihdosta suunnitteleva yritys, sillä siinä yrittäjänä toimii iältään 55–74-vuotias henkilö, kohdeyritys on työntekijämäärältään pieni ja se työskentelee rakentamisen toimialoilla. Omistaja on ollut yrityksessä pitkään yrittäjänä ja eläkepäiville jääminen tuntuu hänestä vielä kaukaiselta, vaikka kevennetty ja vähävastuisempi työ houkuttelee. Kohdeyrityksen kannalta valittu toteutustapa on hyvä siirtymä sukupolvenvaihdoksessa, kun jatkajat saavat sukupolvenvaihdoksen myötä yrityksestä päävastuun ja nykyinen omistaja voi jatkaa yrityksessä työntekijänä ja ohjata ja neuvoa jatkajia tarvittaessa yritystoiminnassa eteen tulevilla haasteilla.

7.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) julkaisun mukaan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen arviointi Suomessa sisältää velvoittavia ohjeita laadullisen tutkimuksen tekemiseen, joista tärkeimpiä ovat osallistumisen vapaaehtoisuus, yksityisyyden suojaaminen ja tutkimukseen osallistuvien vahingoittumisen välttäminen. Henkilötiedot ovat tietoa, joka voidaan liittää tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Määritelmä sisältää suoran tiedon lisäksi välillisen ja epäsuoran tiedon, jolloin henkilö on tunnistettavissa käytettävissä olevilla keinoilla kohtuullisen todennäköisesti. (Arene Ry 2021.)

Luotettavuusmenetelmien tavoitteena on saada aikaan totuudenmukainen tutkimustulos. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, eli tutkimustulokset pysyvät samana, vaikka tutkimus uusitaisiin. Validiteetti mittaa taas sitä, että tutkimuksessa tutkitaan oikeita asioita tutkimuksen kannalta. Edellä mainittujen käsitteiden avulla tarkastellaan tieteellisten tutkimusten luotettavuutta. (Kananen 2019, 31.) Yllä olevia käsitteitä käytetään kvantitatiivisesti toteutettujen tutkimusten luotettavuuden arvioinnissa, mutta laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia varten ei ole yksiselitteistä ohjetta.

Laadullisessa tutkimuksessa päämääränä ei ole yleistettävyyden tavoittelu, vaan sen sijaan siinä voidaan tavoitella ilmiön selittämistä ymmärrettävästi tai vanhojen ajattelumallien kyseenalaistamista. (Vilka 2021, luku 5). Tuomi ja Sarajärvi (2018, luku 6) kertovat, että arvioidessa laadullisen tutki-

muksen luotettavuutta, arvioinnissa painottuu tutkimuksen johdonmukaisuus ja tutkimuksen kokonaisuus. Puusa ja Juuti (2020, luku 5) taas kirjoittavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida kolmen käsitteen avulla:

- Uskottavuutta voidaan tarkastella sen perusteella, luottavatko tutkimuskohteena olevat henkilöt tai tutkimusta lukevat kollegat sekä muu lukijakunta tutkimuksessa käytetyn aineiston olevan asianmukaisesti kerätty ja analysoitu ja hyväksyvätkö he tutkimuksen tulokset
- Luotettavuus perustuu siihen, että tutkija on valinnut ja käyttänyt tutkimuksen kannalta oikeanlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä tutkimusongelman ratkaisemiseksi perustellen tekemänsä valinnat
- Eettisyys viittaa siihen, onko tutkimuksessa noudatettu eettisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan.

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmana oli sopivimman toteutustavan löytäminen kohdeyrityksen sukupolvenvaihdosta varten, joten tutkimusongelman ratkaisemisen tavoitteena ei ollut tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa tai löytää toteutustapaa, joka sopii jokaiselle yksityiselle osakeyhtiömuotoiselle perheyritykselle. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös yleisesti kertoa osakeyhtiömuotoisten perheyritysten sukupolvenvaihdoksien yleisimmistä toteutustavoista esiselvityksen muodossa. Esiselvityksestä oli tarkoitus tehdä tiivis ja yksinkertaistettu, jossa on kerrottu olennaisimmat tiedot sukupolvenvaihdoksen toteutustavoista yksityisen osakeyhtiömuotoisen perheyrityksen näkökulmasta. Esiselvitykseen haluttiin ajantasaista tietoa luotettavista lähteistä esiselvityksen luotettavuuden varmistamiseksi. Edellä mainitut asiat toimivat pohjana, kun tehtiin ratkaisuja opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä tarkastellessa.

Vaikka laadulliselle tutkimukselle ei ole määritetty tarkkoja ohjeita luotettavuuden arvioimiseksi, tämä opinnäytetyö on kirjoitettu mahdollisimman johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi. Opinnäytetyössä tehdyt valinnat ja opinnäytetyön eri vaiheet on kirjoitettu ja selitetty mahdollisimman tarkasti siten, että lukija tietää mitä on tehty ja miksi ja osaa siten muodostaa oman näkemyksensä tehdystä työstä.

Opinnäytetyö on luetettu haastatteluun osallistuneilla henkilöillä, ja heiltä on saatu vahvistus opinnäytetyön tulosten paikkansapitävyydestä ja siitä, että heidän sanomisensa on tulkittu ja raportoitu oikein. Kun haastateltavia pyydettiin osallistumaan haastatteluun, pyydetessä tuotiin esille, että osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavat saivat myös tietosuojailmoituksen, jossa kerrottiin heidän henkilötietojensa käsittelystä tutkimuksen aikana ja lisäksi heitä informoitiin siitä, mitä kaikkea henkilötiedoilla tarkoitetaan. Opinnäytetyö on kirjoitettu siten, ettei haastateltavien nimiä tai heidän edustamiaan yrityksiä ole kerrottu ja haastattelumateriaali on säilytetty asianmukaisesti.

Opinnäytetyössä käytetty aineisto on valittu tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Saturaatiolla tarkoitetaan kylläntymispistettä, jonka saavuttamisen jälkeen tutkimusaineisto alkaa toistaa itseään peruslogiikaltaan eikä tuo enää uutta tietoa tutkimusongelmaan. (Vilka 2021, luku 5.) Tässä opinnäytetyössä teoriaosuuden aineistoksi valittiin sukupolvenvaihdosta käsittelevää kirjallisuutta, lakeja, Verohallinnon ohjeistuksia ja raportteja. Aineistoa kerätessä huomiota kiinnitettiin aineiston

ajantasaisuuteen ja luotettavuuteen. Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa toistui pitkälti samat lakien ja vero-ohjeistusten tiedot, toki kirjoissa kyseisistä asioista selitettiin kattavammin, mutta kirjojen eri näkökulmista huolimatta aineisto saturoitui melko nopeasti. Siksi opinnäytetyön teoriaosuudessa käytetty aineisto on katsottu riittävän laajaksi ja luotettavaksi ja teoriaosuuden esiselvityksen tiedot ovat ajantasaiset tämänhetkisten lakien ja verotuksellisten ohjeiden osalta.

8 POHDINTA

Osakeyhtiömuotoisten perheyristysten sukupolvenvaihdokset huojennussäännöksineen ja niihin liittyvä teoria lakeineen ja verotuksellisine ohjeineen olivat minulle melko tuntematon aihealue ennen tämän opinnäytetyön aloittamista. Halusin kuitenkin toteuttaa opinnäytetyöni kyseisestä aiheesta, koska se kuulosti minusta mielenkiintoiselta ja hyödylliseltä niin kohdeyrityksen kuin itseni kannalta.

Opinnäytetyössäni tutkimusongelmana oli löytää tehdyn esiselvityksen perusteella kohdeyritykselle sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Tutkimusongelmasta johdettu tutkimuskysymys oli ”Mikä on sopivin toteutustapa sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen kohdeyrityksen omistajan ja jatkajien kannalta?”. Opinnäytetyöni pystyi tarjoamaan ratkaisun tutkimusongelmaan, minkä koen suurimmaksi onnistumiseksi opinnäytetyössäni.

Sukupolvenvaihdosta käsittelevän teorian ymmärtäminen tuotti minulle alkuun ongelmia, koska se sisälsi paljon erilaisia laskentamalleja- ja ohjeita, joista piti järkeillä opinnäytetyön kannalta olennaisimmat asiat. Esimerkiksi lahjanmuotoinen kauppa selitettiin sukupolvenvaihdosta käsittelevissä kirjoissa pitkälti lakitekstien ja laskentamallien avulla. Opiskelemistani juridiikan kursseista oli lakitekstejä tulkitessani sekä tietoa hakiessani hyötyä, koska opinnäytetyössä ahkerasti käytetty Finlex oli tuttu kyseisiltä kursseilta. Teoriaosuuden esiselvityksestä tuli kuitenkin opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti mielestäni tiivis, selkeä ja yksinkertaistettu. Esiselvityksen avulla sukupolvenvaihdosta suunnittelevat osakeyhtiömuotoiset perheyristykset saavat napakan ja olennaiset asiat tiivistävän tietopakettin sukupolvenvaihdoksen yleisimmistä toteutustavoista ja niihin sovellettavista huojennussäännöksistä.

Koen opinnäytetyöstä ja sen aiheeseen perehtymisestä olevan hyötyä itselleni, koska se täydensi osaamistani. Oma tietämykseni osakeyhtiöistä, opinnäytetyössä käsittelemistäni laeista ja verotuksesta kasvoi paljon, mikä on kehittänyt myös ammatillista kasvuani. Prosessin aikana tuli perehdyttyä tarkemmin tutkimuksen eettisyyteen ja muun muassa siihen liittyvään henkilötietojen käsitteelyyn. Vaikka kyseiset asiat ovat opiskeluiden ja töiden kautta tuttuja, opinnäytetyötä kirjoittaessa niitä tuli mietittyä eri tavalla. Teoriaosuutta kirjoittaessa tutustuin myös aiheisiin, joita tässä opinnäytetyössä ei käsitelty, mutta joiden lukeminen oli kuitenkin aiheen ymmärtämisen kannalta merkityksellistä ja myös muuten mielenkiintoista. Tästä esimerkkinä perintöverotus.

Opinnäytetyötä kirjoittaessani yllätyin, kuinka hitaaksi ja työlääksi teoriaosuuden kirjoittaminen osoittautui. Kuten sanottu, sukupolvenvaihdosta käsittelevä teoria koostuu hyvin pitkälti laeista ja verotuksellisista ohjeista, joita oli yllättävän vaikeaa referoida omin sanoin. Oma haasteensa oli myös siinä, kuinka saada päässäni olevat ajatukset tekstiksi järkevään muotoon siten, että teksti etenee johdonmukaisesti ja loogisesti. Opinnäytetyön ehdottomasti vaikeimmaksi osuudeksi koitui yhteenvedon ja johtopäätösten kirjoittaminen. Kun tuloksissa kerrottiin jo opinnäytetyön tutkimusongelmaan saadut tulokset, tuntui ettei yhteenvetoa ja johtopäätöksiä varten ollut enää mitään uutta kirjoitettavaa ja tekstin kirjoittaminen tuntui tulosten toistolta. Myös tulosten kirjoittaminen oli hieman haasteellista, koska opinnäytetyö on julkinen ja ryhmäkeskustelussa keskustelluista asioista pystyi kertomaan tuloksissa vain pintaraapaisun, vaikkakin raportoidut tulokset sisältävät kaikista olennaisimmat asiat opinnäytetyön kannalta. Pidän kuitenkin ryhmäkeskustelua sopivana valintana

opinnäytetyön haastattelumenetelmäksi ja olen tyytyväinen tehtyihin osallistujavalintoihin niin määrältään kuin laadultaan.

Aikataulu opinnäytetyössäni oli tiukka, mikä oli samaan aikaan sekä hyvä että huono asia. Aloitin opinnäytetyön teon maaliskuussa aineistoon tutustumalla ja palautin työn pari kuukautta myöhemmin toukokuun lopussa 2023. Tiukan aikataulun hyviä puolia oli, että työtä tuli tehtyä tiiviisti eivätkä opitut asiat päässeet unohtumaan ennen seuraavaa kirjoituskertaa. Motivaationani toimi myös valmistuminen etuajassa ja saada kaikki kouluhommat suoritetuksi ennen kesää. Huono puoli taas oli ongelmallinen aikataulutus, sillä päivätyön, opinnäytetyön ja muun elämän yhteen sovittaminen oli ajoittain vaikeaa. Maaliskuussa laatimani aikataulu pysyi kuitenkin hallinnassa, eikä siihen jouduttu tekemään suuria muutoksia. Tiukan aikataulun vuoksi aika tutkimusmenetelmiin perehtymistä varten jäi hieman vähäiseksi, minkä vuoksi tutkimusosion kirjoittamisessa esiintyi välillä pieniä haasteita.

Jos toteuttaisin saman opinnäytetyön uudestaan, tekisin ryhmähaastattelun lisäksi erikseen asiantuntijahaastattelun, vaikken kokenutkaan sitä alun perin tarpeelliseksi. Asiantuntijahaastattelun avulla olisin saanut sukupolvenvaihdosta koskevien toteutustapojen analysointia varten enemmän asiaa ja näkökulmia, joista olisi voinut olla hyötyä myös tämän opinnäytetyön lukijoille ja sukupolvenvaihdosta suunnitteleville osakeyhtiömuotoisille yrityksille. Varaisin myös enemmän aikaa teoriaosuuden aiheeseen tutustumiseen ja kirjoittamiseen, jotta aikaa olisi myöhemmin riittävästi myös tutkimusosion lähdekirjallisuuden tutkimiseen.

Aloittaessani opinnäytetyöprosessin, tutkin millaisia opinnäytetöitä sukupolvenvaihdoksista on jo tehty. Monet niistä koskivat sukupolvenvaihdoksen taloudellista ja oikeudellista puolta. Useassa opinnäytetyössä laskettiin esimerkiksi erilaisten toteutustapojen aiheuttamia verotuksellisia kustannuksia tai jos opinnäytetyössä oli kohdeyritys, tehtiin sille arvonmääritys erilaisten arvonmääritysmallien mukaisesti. Perehtyessäni sukupolvenvaihdosta käsittelevään teoriaan, sukupolvenvaihdoksen henkistä puolta, eli esimerkiksi sen aiheuttamia tunteita ja jännitteitä sukupolvenvaihdokseen osallisten henkilöiden keskuudessa, korostettiin sukupolvenvaihdoksen onnistumisessa. Minulla oli jo kuitenkin opinnäytetyötäni varten aihe ja tavoite valmiina, jotka nekin koskivat sukupolvenvaihdoksen taloudellista puolta, ja kyseiseen henkiseen puoleen viitattiin opinnäytetyössäni hyvin vähän. Sukupolvenvaihdoksen henkinen puoli ja siihen vaikuttavat tekijät kuulostavat kuitenkin mielenkiintoisilta, ja niistä voisi mielestäni saada hyvän tutkimusaiheen opinnäytetyötä varten, etenkin perheyritysten tapauksessa.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2021. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Pdf-tiedosto. Päivitetty 9.1.2020. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382 Viitattu 4.5.2023.

Cesaroni, Maria & Sentuti, Annalisa 2017. Family Business Succession and External Advisors. The Relevance of "Soft" Issues. *Small Enterprise Research* Volyme 24, 2017 – Issue 2. <http://dx.doi.org/10.1080/13215906.2017.1338193>. Viitattu 4.5.2023.

Elo-Pärssinen, Krista & Heinonen, Jarna 2019. Uudistuva perheyryitys. Perhe, omistajuus ja liiketoiminta. Helsinki: Alma Talent Oy.

Giarmarco, Julius 2018. The three levels of family business succession planning. Michigan, Troy: Giarmarco, Mullins & Horton, P.C. https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEWioy6nSyc_-AhXhDRAIHbcAAyoQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.raistone-wealth.com%2Fimages%2Fbusiness_pdfs%2Fthe_three_levels_of_family_business_succession_planning.pdf&usq=AOvVaw1SSqwokcwMIqWpLTPrQlhX. Viitattu 29.4.2023.

Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna 2010. Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Viitattu 2.5.2023.

Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Viitattu 29.4.2023.

Immonen, Jukka & Lindgren, Juha 2017. Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Juusela, Janne & Tuominen, Sami 2018. Sukupolvenvaihdoksen verotus. 3.painos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Kananen, Jorma (2019). Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas: avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lakari, Torsti & Engblom, Juha 2016. Käytännön sukupolvenvaihdos. Yritysrakenteet ja verotus. Helsinki: ST-Akatemia Oy.

Osakeyhtiölaki 624/2006. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624#O1L1P1>. Viitattu 7.4.2023.

Perheyryitystenliitto 2018. Sukupolvenvaihdos. Verkkojulkaisu. <https://perheyryitys.fi/painopisteet/sukupolvenvaihdos>. Viitattu 31.3.2023.

Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378#L3>. Viitattu 9.4.2023.

Pitkäranta, Ari 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Työkirja ammattikorkeakouluun. E-kirja. Jokioinen: e-Oppi Oy. Viitattu 30.4.2023.

Pk-yritysbarometri 2023. Pk-yritysbarometri – kevät 2023. Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, työ- ja elinkeinoministeriö. Pdf-tiedosto. Julkaistu 16.2.2023. https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2023/02/sy_pk_barometri_kevät2023_web.pdf. Viitattu 29.3.2023.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Viitattu 5.5.2023.

- Suomen Yrittäjät 18.6.2008. Perheyrittymääritelmä. Verkojulkaisu. <https://www.yrittajat.fi/lausunnot/perheyrittymaaritelmä/>. Viitattu 1.4.2023.
- Tilastokeskus 2022. Kokeelliset tilastot. Omistajanvaihdoksen kohteena useimmiten nuori ja pieni yritys. Verkojulkaisu. <https://www.stat.fi/tup/kokeelliset-tilastot/yritysten-omistajanvaihdokset/2022-11-02/index.html>. Viitattu 8.5.2023.
- Tuloverolaki 1535/1992. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535#O3L2P46>. Viitattu 10.4.2023.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 7.5.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Pdf-tiedosto. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 1.4.2023.
- Varainsiirtoverolaki 931/1996. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960931#L2P4>. Viitattu 17.5.2023.
- Varamäki, Elina, Tall, Juha, Joensuu-Salo, Sanna, Viljamaa, Anmari & Katajavierta, Marja 2021. Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2021. Ov-foorumi. Pdf-tiedosto. https://ov-foorumi.fi/wp-content/uploads/2021/10/ov_barometri2021.pdf. Viitattu 28.3.2023.
- Verohallinto 2023. Ennakkoratkaisuhakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös. Syventävät vero-ohjeet. Päivitetty 17.1.2023. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47819/ennakkoratkaisuhakemuksen-tekeminen-ja-siihen-annettava-paatos3/#1.2-ennakkoratkaisuhakemus>. Viitattu 19.4.2023.
- Verohallinto 2022. Ennakkoratkaisun hakeminen keskusverolautakunnalta. Päivitetty 17.6.2022. <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/yhteystiedot-ja-asiointi/yksikot-ja-hallinto/ennakkoratkaisun-hakeminen-keskusverolautakunnalta/>. Viitattu 21.4.2023.
- Verohallinto 2020. Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos verotuksessa. Syventävät vero-ohjeet. Päivitetty 17.3.2020. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60519/osakeyhti%c3%b6n-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/#2.4-osakkeiden-ostajan-tai-saajan-lahjaverotus>. Viitattu 15.4.2023.
- Vilkka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 30.4.2023.